

33. Tiistaina 26 päivänä huhtikuuta 1994

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 807

Hallituksen esitys n:o 36
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 3

2) Ehdotukset laiksi kilpailunrajoituksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 275/1993 vp
Lakialoite n:o 13
Talousvaliokunnan mietintö n:o 12

Toinen käsittely:

3) Ehdotus laiksi valtion maksuperustelain 1 ja 8 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 28
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 11

4) Ehdotus laiksi aluevaihdesta valtion ja Helsingin kaupungin välillä ”

Hallituksen esitys n:o 29
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen käsittely:

5) Ehdotus laiksi kulttuuriomaisuuden suojelemista aseellisen selkkauksen sattuessa koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ja pöytäkirjan soveltamisesta 808

Hallituksen esitys n:o 314/1993 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

6) Ehdotus aikuislukilaiksi 809

Hallituksen esitys n:o 312/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3

7) Ehdotus laiksi Kuopion yliopistosta annetun lain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 323/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4

8) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 14 §:n muuttamisesta 810

Hallituksen esitys n:o 34
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 4

9) Ehdotukset laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 259/1993 vp
Lakialoite n:o 37/1993 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 13

Esitellään:

10) Hallituksen esitys n:o 46 laiksi puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta 825

11) Hallituksen esitys n:o 50 laiksi jäkälän maastaviennistä annetun lain kumoamisesta 826

12) Hallituksen esitys n:o 51 laiksi eläintautilain muuttamisesta ”

13) Hallituksen esitys n:o 52 laiksi luvavaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain muuttamisesta ”

14) Ed. Paloheimon ym. lakialoite n:o 24 laiksi tuloverolain muuttamisesta 828

Pöydällepanoa varten esitellään:

15) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksen johdosta laiksi maidon, sianlihan ja viljan vientikustannusmaksusta annetun lain 7 §:n muuttamisesta (HE 27) 831

16) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 14 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu valtiovarainministeriön päätös maahan tuodun rakennussementin perushinnasta ja lisätullista annetun valtiovarainministeriön päätöksen 1 §:n muuttamisesta (MP 1) 832

17) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelystä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 319/1993 vp) ”

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Alho, Astala, Hacklin, Hurskainen, Jouppila, Järvilahti, Korkea-aoja, Kuittinen, Lamminen, Laukkanen M., Lehtinen, Lehtosaari, Louvo, Mattila, Moilanen, Pekkarinen,

Pokka, Pykäläinen, Ranta, Rehn O., Renko, Riihijärvi, Rätty, Röntynen, Savolainen, Suominen, Tuomioja, Urpilainen, Viinanen, Vistbacka ja Vuorensola.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Korkea-aoja, Astala, Kuittinen ja Vuorensola.

Ilmoitusasiat:**Lomanpyynnöt**

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Urpilainen, virkatehtävien vuoksi edustajat Biaudet, Hurskainen, Järvilahti, Kallis, Korkea-aoja, M. Laukkanen, Lehtinen, Pekkarinen, Sasi, Suominen, Tuomioja ja Wahlström sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Hacklin, Jouppila, Lamminen, Riihijärvi, Rätty, Röntynen ja Savolainen sekä tämän kuun 29 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Alho, Louvo, Mattila, Moilanen, Pykäläinen ja E. Rehn sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Ranta, O. Rehn ja Renko.

Uusi hallituksen esitys

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kuluvan kuun 22 päivänä eduskunnalle antama hallituksen esitys n:o 47 vuoden 1994 toiseksi lisätalousarvioiksi on saapunut eduskuntaan ja se on nyt edustajille jaettu.

Samalla ilmoitetaan, että lisätalousarvion johdosta tehtävät talousarvioaloitteet on jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kello 12.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 147, 153, 166, 168, 170, 173, 174 ja 176. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Suomen edustajantoimi

Puhemies: Luetaan ed. Suomen eduskunnalle osoittama kirjelmä.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Tultuani valituksi Oy Alko Ab:n johtajistoon 1.5.1994 lukien ja pääjohtajaksi 1.9.1994 lukien pyydän kunnioittaen eroa eduskunnan jäsenyydestä 1 päivästä toukokuuta 1994.

Helsingissä 26 päivänä huhtikuuta 1994

Ilkka Suominen”

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Eduskunnan valitsijamiehille ilmoitetaan, että valitsijamiesten kokous pidetään perjantaina 29 päivänä huhtikuuta 1994 kello 12.30 suuren valiokunnan kokoushuoneessa. Kokouksessa suoritetaan eduskunnan pankkivaltuuston täydennysvaali.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 36
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 3

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laiksi kilpailunrajoituksista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 275/1993 vp
Lakialoite n:o 13
Talousvaliokunnan mietintö n:o 12

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi valtion maksuperustelain 1 ja 8 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 28
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 11

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 8 §, voimaantulosäännös, johdantause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi aluevaihdoista valtion ja Helsingin kaupungin välillä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 29
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 12

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitteelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi kulttuuriomaisuuden suojelemista aseellisen selkkauksen sattuessa koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ja pöytäkirjan soveltamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 314/1993 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Tämä on mielenkiintoinen asia, vaikka se ei siltä kuulosta. Mielenkiintoa tietysti lisää se tosiasia, kuten ehkä arvoisat edustajat huomaavat, että kyseinen sopimus on aikoinaan tehty alkujaan Haagissa 15. toukokuuta 1954. Siis Suomen hallitus on tässä ollut aika lailla myöhäisherännäinen, koska on kulunut kohta 40 vuotta sen hyväksynnästä. Oli ainakin ulkoasiainvaliokunnassa sellainen toivomus, että eduskunta voisi hyväksyä lain, ennen kuin 40-vuotissyntymäpäivä on ollut mennyt ja tullut.

Vain taustaksi voidaan sanoa, että aikoinaan maat, kansat ja valtiot ryöstivät toisensa kulttuuriomaisuutta aivan estottomasti. Siitä ovat todisteena myös maailman johtavat museot, kuten British Museum. Jos nämä tavarat palautettaisiin alkuperäismaihin, en tiedä, kuinka paljon sinne enää jäisi. Toisen maailmansodan aikana myös innokkaasti ryöstettiin etenkin häviäjämäasta Saksasta kulttuuriomaisuutta, mutta se on kylläkin palautettu suurimmaksi osaksi tietääkseni.

Toisaalta voidaan taas sanoa, että nykysohdassa, esimerkiksi entisen Jugoslavian alueella tapahtuvassa konfliktissa, on aivan estottomas-

ti tuhottu siltoja, kaupunkeja ja kulttuuriomaisuutta ilman, että kansainvälinen yhteisö olisi puuttunut siihen ollenkaan. Mainitsen vain yhtenä esimerkkinä Dubrovnikin kaupungin tuhon. Sodankäynnissä ei mikään näytä estävän sitä, että kulttuuriomaisuutta ei ollenkaan suojella.

Asiaan liittyy mielenkiintoisia yksityiskohtia, esimerkiksi Suomenlinnan asema, koska Suomenlinnan alueellahan on myös sotilaallista toimintaa. On mielenkiintoista nähdä, millä tavalla voitaisiin oikeastaan tulkita, että tällainen suojelukohde tällä tavalla on sotilaallisen toiminnan naapurustossa.

Valiokunta toivoi, että nimitettäisiin pikaisesti jonkinlainen kansallinen työryhmä miettimään näitä asioita ja koordinoimaan niitä. Muuten suosittelen vain arvoisille edustajille tutustumista tähän sinänsä nykyhetkenä vähämerkityksiseen mutta tulevaisuutta ajatellen tärkeään asiaan.

Ed. Aittomäki (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ei ole oikein vastauspuheenvuoron aihetta, täällä käy sellainen pulina, että minä en kuullut kuin joka neljännen sanan ed. Donnerin puheesta, mutta ei kai sillä ole niin väliäkään.

Minä laista haluaisin kuitenkin omana näkemysenäni sanoa sen, että tämä on aika tavalla merkityksellinen laki siltä osin, kuin pyritään suojelemaan sotatoimialueella kulttuuriobjekteita. Minä en oikein tiedä, että missään aseellisessa selkkauksessa sen paremmin sisällissodassa Jugoslaviassa kuin muuallakaan kovin paljon kiinnitettäisiin huomiota siihen, mihin tykkejä suunnataan silloin, kun on sodasta kysymys. Jos esimerkiksi Suomenlinnasta tai monesta muusta kulttuurihistoriallisesta paikasta Suomessa ilmoitettaisiin sodan alkaessa, että näitä ei sitten saa pommittaa, ne ovat meille aika tärkeitä paikkoja, se tuntuu varmaan monen muunkin mielestä hyvin utopistiselta, joten tuskin lailla ja sopimuksella on merkitystä tältä osin.

Sen sijaan sillä on merkitystä sikäli, kuin on kysymys pois viedyn kulttuuriomaisuuden takaisinsaannista. Se antaa erilaisia osviittoja ja raameja tietysti tälle toiminnalle, ja uskon, että tältä puolelta laki ja sopimus tietysti ovat merkityksellisiäkin. Mutta en usko siihen, että etukäteen sodassa voitaisiin sopia, että ei ampuuseerata siten lainkaan Suomenlinnaa, kun se on meille niin tärkeä. Tässähän herää epäily selvästi siitäkin, että jos on kovin paljon tällaisia kohteita valta-

kunnassa, näitä salakavalasti tietysti saatetaan käyttää toisessa tarkoituksessa, kuin on itse asiassa kulttuurin suojeleminen.

Siis palautuspuolella asialla on merkitystä, mutta suojelemiskohteiden osalta pidän tätä sopimusta aika utopistisena. Mutta olen ollut hyväksymässä lakia valiokunnassa. En siinä mielessä halua sitä mitenkään tyhjäksi tehdä.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron siinä vaiheessa, kun ed. Aittoniemi arvosteli lakiesitystä tarpeettomana. Huomasin kuitenkin, että hän oli lukenut lakiesityksen siltä osin, joka koskee sota-alueelta pois vietävän, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan esineistön ja muun aineiston palauttamista takaisin.

Tilannehan on tällä hetkellä se, että esimerkiksi entisen Jugoslavian alueelta viedään ulkomaille aika paljon erilaista kulttuurihistoriallisesti arvokasta aineistoa. Sitä salakuljetetaan, myydään mustassa pörssissä, ja monissa Euroopan maissa sitä saa myös laillisesti, vaikka se on sellaista historiallista aineistoa ja esineistöä, joka kiistatta kuuluu entisen Jugoslavian nykyisille tasavalloille ja on osa niiden omaisuutta.

Sopimuksen merkitys on juuri siinä, että allekirjoittaneet maat ovat velvollisia palauttamaan tällaisen esineistön sodan ja kriisin jälkeen takaisin alueelle. Toisin sanoen tällä ehkäistään erilainen musta pörssi ja laitton kauppa, joka kohdistuu toisen maan kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen esineistöön.

Ed. H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Sopimus on mielestäni siltä osin tärkeä, että tässä tulevat kertaalleen ainakin kartoitetuiksi kulttuuriomaisuuteen kuuluvat rakennusryhmät ja muut. Kuten valiokunnassa kävi ilmi, jotkin näistä ovat edelleen sotilaallisessa käytössä Suomessa, Suomenlinna esimerkiksi, ja tietysti voidaan puhua myös Engelin piirtämistä vanhan keskustan rakennuksista tai puolustusministeriön tiloista, jotka varmasti myös olisivat kulttuuriomaisuuden suojelutiloja. Valitettavasti sotatilanteessa nämä eivät sitten voi kuulua suojelun piiriin, mikäli niissä on ollut sotilaallista käyttöä ennen tällaista konfliktia. Tämä antaa mielestäni aiheen kiinnostaviin pohdintoihin, pitäisikö joitakin toimintoja siirtää näistä vanhoista arvokkaista rakennuksista pois puolustusvoimien osalta.

Itse valiokunnassa viritin esiin kysymyksen, jota sopimus ei varsinaisesti koske. Mutta on

myös sellaista pois siirrettyä kulttuuriomaisuutta, jonka palauttamista ehkä joissakin tilanteissa tulisi harkita, jotta rakennuskokonaisuudet säilyisivät sellaisina, kuin ne aikanaan ovat olleet. Mielestäni vaikka esimerkiksi vanhan Valamon saaren on miehittäjävaltio Suomelta vienyt ja Suomi on sieltä vienyt irtaimiston Suomen puolelle, niin kun eletään sovussa ja rauhassa naapurivaltion kanssa, kannattaisi käydä keskusteluja siitä, voisiko tällaisen omaisuuden jo palauttaa alkuperäisiin rakennuksiin, jotta ne saisivat sen loiston ja historiallisen merkityksen, joka niillä on aikanaan ollut. Mielestäni rauhan oloissa pitäisi käydä myös tämän suuntaista keskustelua.

Ed. V. L a u k k a n e n: Arvoisa puhemies! Kun kuuntelee keskustelua, niin jotenkin minusta tämä lakiesitys symbolisoi aika voimakkaalla tavalla sitä, kuinka suuri usko varsinkin päättäjillä on lainsäädäntöön. Jos saataisiin vain sopivaa lainsäädäntöä aikaiseksi, niin kyllä vaikka sodan syttyessä voidaan vielä suojella joitakin arvokkaita intressejä. Uskon, että voisimme saavuttaa paremman tuloksen, jos tämäkin aika käytettäisiin siihen, että ihmiset yhä enemmän vaalisivat rauhaa ja välttäisivät sotaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus aikuislukiolaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 312/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi Kuopion yliopistosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 323/1993 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 14 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 34

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotukset laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 259/1993 vp

Lakialoite n:o 37/1993 vp

Talousvaliokunnan mietintö n:o 13

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 13.

Keskustelu:

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Laki vähittäiskaupan ja eräiden liikkeiden liikeajasta on osoittautunut mielipiteiden erilaisuuksista johtuen erittäin hankalaksi eduskunnassa, vaikka hallitus antoi esityksen yksimielisenä kristillisten kantaa lukuun ottamatta. Kiistellyimmiksi asioiksi talousvaliokunnassa nousivat seuraavat asiat:

Säilytetäänkö nykyinen laki ennallaan vai muutetaanko sitä? Jos uusi laki hyväksytään, niin missä muodossa? Jälkimmäisessä asiassa oli kaksi kantaa, jotka keskusteluttivat. Sunnuntain aukioloajan aikamäärittely oli toinen ongelma, siis avataanko liikkeet kello 10 vai 12. Toinen kohta oli sunnuntain aukiolopäivien lukumäärä joulukuun lisäksi. Lukumäärä vaihteli 8:sta 4:ään. Sangen yleisesti oli hyväksytty joulukuun

sunnuntaipäivien aukioloajat. Kiista syntyikin joulukuun ulkopuolisten päivien lukumäärästä. Äänestysten jälkeen päädyttiin valiokunnassa 6 lisäsunnuntaihin, mikä on 2 sunnuntaita vähemmän kuin alkuperäisessä esityksessä. Muilta osin laki tuli valiokunnassa hyväksyttyä hallituksen esityksen muodossa.

Työasiainvaliokunnan keskustalaisten eriävä mielipide koskien aukioloaikojen siirtämistä kello 12:een herättää kummastusta sikäli, että haja-asutusalueilla keskusta sallii jo nyt voimassa olevan lain mukaan liikkeiden olla sunnuntaisin auki jopa kello 8—18, mutta ei taajama-alueilla sallisi vastaavaa menettelyä. Heidän valiokunnan mietintöön jättämänsä eriävä mielipide, joka kuuluu seuraavasti: "Kaupankäynti pyhänä perinteisenä jumalanpalvelusajana olisi suuri muutos suomalaisessa kulttuurissa", on ristiriidassa jo vallitsevan todellisuuden kanssa. Todellinen syy aukioloajan muuttamiseen on jossakin muualla kuin jumalanpalvelusajassa. Missä sitten?

Kuluttajalla tulisi olla tasavertaiset oikeudet koko maassa. Pelko siitä, että pienkauppiaat saattavat joutua kiristyvässä kilpailussa entistä tiukemmalle ja menettävät kenties markkinoita suurille kauppakeskuksille, on varmasti osin oikeutettukin. Toisaalta pienkauppojen yksilöllinen asiakaspalvelu ja kodikkuus ovat tänä päivänä hyviä kilpailuvaltteja.

Kioskikauppiaiden huolen toisaalta ymmärtää, sillä he ovat saaneet laajemmat tuotevalikoimat myös elintarviketuotteilla, joten he haluaisivat niukimmat mahdolliset aukioloajat vähittäiskaupalle voidakseen kilpailla asiakkaita.

Bensiinikauppiaat eivät kuitenkaan nähneet aukioloaikojen lisäämistä uhkana omalle toiminnalleen. He luottavat kykyynsä kilpailla markkinoilla. Heillä on oikea asenne, näin menestyään.

Muutos liikkeiden aukioloajoissa ei todellisuudessa ole ollenkaan niin suuri kuin annetaan ymmärtää, sillä maassamme anotaan vuosittain 400—600 poikkeuslupaa, joista on hyväksytty 75—80 prosenttia. Lisäksi lukuisia myyntinäytelyjä on järjestetty sunnuntaisin.

Tällä lailla laillistettaisiin pitkälti vallitseva tilanne. Työajan pituus kello 10—18 olisi normaali työaika, joka on lain valmistelussa hyväksytty nimenomaan työnteijätahojen kanssa. Laki on kokonaisuudessaan pitkän neuvotteluprosessin tulos, jonka eri osapuolet ovat hyväksyneet. Lakia on kuitenkin muutettu talousvaliokunnassa äänestysten jälkeen, kuten jo aikaisemmin sa-

noin. Toivon, että laki tulee hyväksytyksi talousvaliokunnan esittämässä muodossa. Kokouksen ryhmä olisi ollut vielä vapaamman aukioloajan kannalla kuin hallituksen esitys oli.

Uutta lakia voidaan pitää siinä mielessä hyvänä ratkaisuna, että sillä samalla puretaan lupien määrää ja joudutetaan näin asioiden käsittelyä. Erinomaisen hyvä asia on se, että lupapäätökset tehdään alemmalla tasolla kuin tähän asti eli lääninhallituksissa, joissa on parempi tieto myös paikallisista olosuhteista ja samalla voidaan kilpailua vääristävät tilanteet torjua paremmin. Paikallisen asiantuntemuksen käyttö on jo tällä hetkellä nykyisenkin lain mukaan ollut erinomaista, sillä esimerkiksi Lapissa on kevätseurakien aikana pystytty aukioloajoissa joustamaan. Toivon, että eduskunnassakin oivalletaan Suomi-kuvan kannalta turistien palvelun merkitys, samoin tasavertaisuuden periaate eri puolilla Suomea asuvien kansalaisten välillä ja arvostetaan perinteistä uskonnollista hartautta kauppojen aukioloajan pidentämisestä huolimatta.

Lopuksi haluan vielä painottaa, että liikkeiden auki pitäminen määrättyinä sunnuntaina ei ole pakollista, vaan tällä lailla ainoastaan luodaan mahdollisuus siihen. Suomalaista yhteiskuntaahan on sanottu holhoavaksi ja kahlitsevaksi yhteiskunnaksi, joten nyt on aika jo vihdoin antaa vapauden toimia.

Ed. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vapauden nimissäkin voi tehdä kaikenlaista. Kun ed. Dromberg omassa puheenvuorossaan ihmetteli, mihin vastustajien lähtökohdat perustuvat, niin aivan muutama peruslähtökohta, mihin ne perustuvat.

Ne ovat mitattavissa hyvin yksinkertaisella asialla eli rahalla. Ostovoima ei lisäännä ollenkaan kaupan aukioloaikojen vapauttamisen mukaan. Ihmisten ostovoima sitä kautta ei kasva, enkä usko tänä päivänä, että ihmisillä Suomessa on ongelmana se, että rahaa ei ehditä kuluttaa. Kaupan henkilöstökulut lisääntyvät, jos aukioloaikoja lisätään. Työvoiman hinta on kalliimpi illalla ja sunnuntaina, ja se maksetaan meidän kaikkien ostamassa leivässä. Se on yksinkertaista. Se siirtyy suoraan elintarvikkeitten hintaan.

Lisäksi kaupankäynti keskittyy väistämättä, suuret yksiköt tulevat. Tätä kautta pienet kioski-kauppiat jne. putoavat pois. Työttömiä tulee yhä lisää. Konkurssikierre kiihtyy tämän lain kautta, jos aukioloajat vapautetaan täydellisesti. Yhteiskunnan palveluiden tarve kasvaa väistämättä päiväkotien osalta jne. Myös niitä palvelu-

ja täytyy olla tarjolla. Hintapaine niiden käyttäjiä kohtaan kasvaa, veronmaksajat maksavat.

Lisäksi, ehkä viimeisenä, voisi mainita sen, että tästä on kyllä tasa-arvo hyvin kaukana. Myyjistä on noin 80 prosenttia naisia, ja tämän lain mukaan, jos se menee hallituksen esittämässä muodossa läpi, osa-aikatyö lisääntyy, ja osa-aikatyötä tekevät pääasiassa naiset. Kyllä siitä silloin on tasa-arvo täysin hukassa. En näe mitään hyvää tämän lain kautta saavutettavan.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Dromberg toivoi puheessaan, että tämä lakiesitys hyväksyttäisiin talousvaliokunnan mietinnön mukaisesti. Ihmettelen, että ylipäätään tällainen lakiesitys on annettu. Olisi pitänyt kerta kaikkiaan vapauttaa tämä ala sääntelystä. Minä en ymmärrä, minkälaiseen holhous- ja sääntelyvimmaan tämä eduskunta ylipäätään on joutumassa ennen vaaleja. Ei ole mitään järkeä pitää yksi ala tällä tavoin suljettuna.

Meillä tehdään sunnuntaitöitä hyvin monella loholla Suomessa. Ed. Korhonen ilmeisesti kuvittelee, että ihmiset eivät sairastu sunnuntaina, tai että lehdet eivät ilmesty sunnuntaina tai hän ilmeisesti toivoo tätä, tai että televisio-ohjelmia ei ole sunnuntaina tai että poliisi ei ole paikalla sunnuntaina. On hirveän paljon asioita yhteiskunnassa, joissa on totuttu siihen, että ihmisiä palvellaan.

Ed. Saario (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun ajatellaan, että tällä lakiehdotuksella kaupan aukioloaikojen vapauttamisesta muutaman päivän osalta ratkaistaisiin keskeisiä kilpailullisia tekijöitä tai avattaisiin suomalaisen yhteiskuntaan kilpailua, ollaan luultavasti varsin suuren erehdyksen tiellä. Siinä kaupan rakenteessa, jossa me olemme, on epäilemättä sillä tavalla, että suurkauppa vahvistuu. Suomalainen kaupan rakenne on valitettavasti sen tyyppinen, että meillä ovat suuryksiköt vieneet valtaosan kaupan volyymista ja tulevat jatkossa yhä voimistumaan. Tämä käytännössä kyllä helposti johtaa siihen, että pienkaupan olosuhteet oleellisesti heikkenevät, ellei samanaikaisesti tehdä ratkaisuja, jotka helpottavat pienkaupan toimeliaisuutta. Meidän on hyvä tietää, mihin tämä päätös väistämättä vie, jos näin teemme.

Henkilökohtaisesti kannatan kilpailunrajoituksen poistamista, mutta tosiasia on se, että kilpailunrajoitukset pienkaupan ja suurkaupan välillä esiintyvätkin aivan eri kohdassa kuin missä me luulemme niiden olevan. Tämä johtaa väis-

tämättä siihen, että etu suuryksiköille paranee, mutta pienten yksiköiden kohdalla saattaa tilanne olla toisin päin. Kysynpä vain, mitä tapahtuu kaupunkikeskustoissa, jotka ovat autoitumassa ja joiden kohdalla alkaa käydä sillä tavalla, että kiinteistöt, taloyhtiöt, alkavat anoa veroalennuksia sen vuoksi, että kiinteistövero on niiden osalta kohtuuton, koska taloyhtiöiden liiketilat vapautuvat, kun kauppa ei käy. Näin kunnat menettävät verotulojaan, ja ollaan aika merkittävän kierteen edessä. Tässä mielessä toivon, että kun tätä asiaa lähestytään, ei tarkastella yksinomaan aukioloaikaa vaan tarkastellaan kokonaista kaupan rakennetta ja yhteisöjen toimivuutta, josta hyvin pitkälle tässä asiassa on kysymys.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Varmasti tarvitaan jossakin määrin kaupan aukioloaikoihin myös joustavuutta erityisesti matkailu- ym. erikseen rajatuissa tapauksissa. Jo tänä päivänä monet erikoisliikkeet voisivat arkipäivisin olla auki pitempään kuin kello 17:ään. Ei normaali palkkatyöläinen kerkiä kaupassa käydäkään nykyään näillä aukioloajoilla. Mutta se tarkoittaa tunninkin iltaukioloajan jatkamisjärjestelyä.

Ed. Drombergilla ja hallituksella on erittäin kylmä suhtautuminen tähän kysymykseen. Kun leikataan kysyntää ja ostovoimaa, niin kaupan kannattavuuskin jo kärsii tällaisista järjestelyistä. Tässä tulee maksumiehiksi nykyisen palkkatyöväestön matalapalkkaisin osa eli naisvaltainen kaupan työntekijäkunta, jossa osa-aikaistuminen on jo yleistynyt ja jossa osa-aikaistumiseen liittyen myös toimeentulo-ongelmat, sosiaaliturvan yhteensovitus ja eläke- ym. epäkohdat ovat ratkaisematta. Kylmä suhtautuminen tähän ryhmään on tässä silmiinpistävää.

Yhteiskunnallista todellisuutta eivät ed. Ukola ja kumppanit mieli lainkaan. Nimittäin arjessa on juuri se, että sosiaalisen elämän muodot, päivähoitojärjestelyt ja monet muut työhönsalistumis- ja palvelujärjestelyt, eivät elä tällaisten ajattelujen mukaan, mitä tässä mukamas vapaan kaupan ehdoilla tehdään, vaan sen maksumiehiksi inhimillisesti asetetaan matalapalkkainen osa-aikatyöntekijä, nainen.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitän ed. Drombergin puheessa huomion vain siihen, että hän korosti tämän lain yhteydessä vapautta ja kuinka ollaan siirtymässä vapauden suuntaan. Minusta

tämä on melko sääliä, kun ajatellaan, että tällaista lainsäädäntöä on ylipäänsä olemassa, ja kun vuodessa on lukemattomia sunnuntaipäiviä, niin sitten muutama sunnuntai tehdään luvalliseksi ja sitä juhlietaan kuin vapautta. Minusta tässä ei ollenkaan nähdä sitä, että ollaan samanaikaisesti täydellisesti lain vankeja ja orjia, kun on luotu ylipäänsä tällaista lainsäädäntöä. Minusta joskus pitäisi nähdä rehellisesti, kuinka sidottuja ja kuinka vangittuja me olemme lainsäädäntöön, jonka vangeiksi ihmiset ovat itse ajautuneet. Ensiksi ovat säättäneet lait ja sitten ovat niiden vankeja.

Toinen asia, josta ed. Dromberg puhui. Oli vähän merkittävää, että hän puhui kristillisten asioiden vaalimisesta tässä yhteydessä. Eihän tällaisella asialla ole pienintäkään merkitystä, ovatko kaupat auki sunnuntaisin vai eivät, koska jokainen henkilö saa sentään itse vapaaehtoisesti päättää, kuinka hän viettää sunnuntaipäiväänsä ja ylipäänsä arkipäiviä. Eihän tällainen lainsäädäntö millään tavalla vaikuta tähän kysymykseen. Se, mistä pitäisi pelkästään olla huolestunut, on, että kristillisiä arvoja tämä yhteiskunta on viime vuosikymmenet laiminlyönyt niin täydellisesti, että kerta kaikkiaan yhteiskunta mätänee käsiin kaiken jumalattomuuden keskellä.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan ed. Drombergille vain huomauttaa, että se kansainvälinen vertailu, mitä hän puheessaan totesi, ei ole täysin paikkansa pitävä, kun hän sanoi, että suomalaisilla on tällainen sääntelyn taipuva maine. Eihän aukioloaikojen suhteen suinkaan näin päin ole. Uskon, että ed. Dromberg tietää varmasti jo omasta kokemuksestaan Euroopan neuvoston valtuuskunnan jäsenenä, että Suomi on pitkien aukioloaikojen maa suhteessa moneen muuhun maahan. Tässä mielessä kansainvälistä vertailua ei pitäisi mielestäni käyttää vastoin parempaa tietoaan.

Mitä sitten tulee toiseen esimerkkiin kioskisäännöksistä, olen samaa mieltä kuin ed. Dromberg siitä, että kioskisäännöksiä on kyllä tulkittu niin väljästi, että niillä on tietoisesti koetettu vesisittää voimassa olevaa aukiololainsäädäntöä. Tässä mielessä tällä on tietysti enää vähän merkitystä. Mielestäni se, että näin arveluttavalla tavalla on menetelty, ei puolusta tämän päivän tilannetta eikä oikeuta sanomaan, että tämä jumalaton meno pitäisi nyt laillistaa.

Ed. V. Laukkaselle lopuksi toteaisin, että jos maassa on puolimiljoonaa työtöntä, on hyvin

käsitteellinen asia, että voisi vapaaehtoisesti valita, mitä aikoo tehdä esimerkiksi sunnuntaisin jumalanpalveluksen aikana. Kyllä sitä työtä otetaan vastaan, mitä tarjotaan.

Edustajat Korkeaaja ja Astala merkitään läsnä oleviksi.

Ed. M u t t i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Dromberg, kansainvälisessä vertailussa Suomessa todellakin on hyvin liberaali aukiolokäytäntö.

Ed. Korhonen luetteli aivan ansiokkaasti epäkohtia siitä, mitä kokonaan vapaa aukioloaika merkitsisi. Nyt kuitenkin täytyy muistaa, että tässä lakiesityksessä ei tule kokonaan vapaa aukioloaika vaan poikkeusluvut korvataan pysyvällä lupakäytännöllä. Tämänhetkinen tilanne on hyvin sekava. Se on johtanut siihen, että kioskien, kahviloiden ja huoltamoiden osalta tilanne on hallitsematon. On odotettu, että liikeaikalaki kaatuu. Se on johtanut siihen, että on tullut erittäin epätarkoituksenmukaisia ja huonosti harkittuja investointeja. Nyt kyllä tarvittaisiin huomattavasti selkeämpi tilanne aukiololainsäädännön osalta.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ensinnäkin ed. Haloselle sanoa kansainvälisestä vertailusta, että jos ed. Halonen lukee perusteluistamme, niin siinä sanotaan selvästi, että liikkeet voivat useimmiten olla auki sunnuntaisin mm. Belgiassa, Espanjassa, Italiassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Ranskassa ja Skotlannissa. Sitä paitsi Ruotsissa on täysin vapaa liikkeiden aukioloaika. Me tiedämme itsekkin, kun olemme liikkuneet Euroopassa, että poikkeuksia on.

Yleensä kaupan vapauttamisesta olen hyvin pitkälti samaa mieltä kuin ed. Ukkola. Yritin sanoa myös omassa puheenvuorossani, että kokoomuksen ryhmä olisi ollut valmis vieläkin vapaampiin aukioloaikoihin.

Hartaudenharjoitus lähti nimenomaan keskustalaisten eriävistä mielipiteistä. Minunkin mielestä on erittäin tärkeätä, että ihmiset rauhoittavat myös pyhäpäivän ja hartautta harjoitetaan muulloinkin kuin silloin, mutta sitä käytettiin yhtenä aseena aukioloajan siirtämiseksi.

Sanoisin, että kyllä liikkeet myös itse harkitsevat, kannattaako niiden pitää auki liikettä. Jos se on kannattamatonta toimintaa, niin eivät var-

masti myöskään sunnuntaisin pidä auki liikkeitään.

On erittäin hyvä asia, että tämän lainsäädännön mukaan todellakin se erikoislupaviidakko, mikä on olemassa, puretaan pois ja sitä kautta päästään säännöllisiin sunnuntaipäiviin, jotka määritellään. Se on työntekijöidenkin kannalta erittäin hyvä asia.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä lakiehdotus ja varsinkin talousvaliokunnan mietintöhän on kompromissien kompromissi. Tämäkin keskustelu osoittaa, että vieläkin kompromissi ei ole sattunut kohdalleen. Tässähän törmää ilman muuta mm. työelämän joustokysymys. Ed. Rajamäelle ja eräille muillekin voisi todeta, että osa-aikaistamisen vaihtoehto ei aina ole täystyöllinen, vaan se voi olla myös työtön.

Tässä tapauksessa esitys ilman muuta tasa-arvoistaa kaupan toimintamahdollisuutta sillä tavalla, että kun keskusta-alueilla kuitenkin kioski- ja huoltamokauppa on laajentunut aivan päivittäistavarakaupan mittaan, niin kyllä siitä tietysti seuraa, että myös paikallisia ongelmia syntyy monella tavalla, jos keskustojen kauppa pidetään täysin poikkeuslupien varassa.

Mutta sitä tästä lakiehdotuksesta jää kyllä edelleen kaipaamaan, miksi nämä kuusi sunnuntaita pitää päättää KTM:ssä, kun kuitenkin alueittain on hyvin erilaisia tarpeita tapahtumien, matkailu- ja muiden kysymysten osalta. Olin kyllä toivonut, että nämä kuusi sunnuntaita olisi päätetty joko lääninhallituksissa tai paikallisesti kunnissa. Näistä asioista talousvaliokuntakin on keskustellut, mutta kompromissi ei ole yltänyt näin pitkälle, valitettavasti.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola ei ymmärtänyt, miksi tarvitaan holhousta, niin kuin hän käyttää tätä sanaa. Ed. Ukkola ei ilmeisesti ole havainnut, että ei kaupassa teitä palvele robotti, vaan siellä on elävä ihminen, joka tarvitsee myös lepoa. (Ed. Ukkola: Niin on sairaalasakin!) — Ero sairaalaan on se, että sairaalatoiminta on tietysti välttämätöntä, mutta kauppojen aukiolo ei ole pakollista. Minkä takia meidän pitää laajentaa sellaisia palveluja, mitä ei ole pakko joka hetkenä tarjota?

Työntekijän oikeuksien ja nimenomaan työntekijän perheen ja lapsien kannalta asiaa ajateltuna on ymmärrettävää ja perusteltua, että aukioloja rajoitetaan.

Ed. Saario toi esille toisen erittäin tärkeän perustelun, pienyrittäjien aseman, pikkukauppiain aseman. Sen jälkeen kun kauppa pannaan kiinni tai ennen kuin se avataan, on monenlaista tehtävää, ja he monesti työskentelevät aika ympyriäisiä päiviä. Jos heidät vielä pakotetaan yrittämään pitää liikettään auki myös sunnuntai-päivisin, niin se on jo liikaa. Jos he taas panevat kaupan kiinni, niin suuret jyräävät heidät kokonaan. Tämähän on erittäin tärkeä näkökohta myös tätä asiaa käsiteltäessä. On kyllä vaikea ymmärtää, miten ed. Saario päätyi omaan johtopäätökseensä, että hän kannattaa hallituksen esitystä. Näillä perusteluilla olisi luultu, että ed. Saario päätyy siihen, mihin meistä vasemmistoliiton edustakuntaryhmän edustajista suurin osa on päätenyt.

Ed. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ne kaksi pääperiaatetta, jotka on koko ajan pidettävä mielessä, ovat ensinnäkin, että ostovoima ei lisääntynyt tämän lainsäädännön kautta. Tähän yhteiskuntaan ei tule yhtään markkaa lisää rahaa, jos kaupat ovat vaikka läpi vuorokauden auki. Toinen hyvin tärkeä näkökohta on, että väistämättä ne ovat tuotteen hinnassa. Eihän se karkaa mihinkään sieltä. Joka päivä, kun ruispullaa tästä lähtien käydään hakemassa, jos tämä hallituksen esitys menee esitetyssä muodossa läpi, ruispullan hinnassa on muutama markka vapaita kaupan aukioloaikoja. (Ed. Dromberg: Kilpailu lisääntyy!) — Eihän kilpailu sitä estä, kun eivät kustannukset putoa mihinkään, päivästön lisääntyvät.

Ed. Ukkolalle voisi sanoa sen verran, että minä itse olen myös tehnyt kolmivuorotyötä, viikonloppuina myös, mutta on aloja ja aloja. Arkipäivinä kaupat ovat nykyisin auki 20:een, lauantaina kello 18:aan aamukahdeksasta keskimäärin. Meillä on koko ajan pitemmät aukioloajat kuin Ruotsissa, jossa on vapaat aukioloajat. On kumma, jos ei ehdi käydä ruokaansa tai tavarointansa hakemassa.

Tässä on tämä kokonaisvaikutus, joka väistämättä johtaa siihen, että kaupankäynti keskittyy, sitä kautta hinnat nousevat, siitä ei pääse mihinkään, työpaikat vähenevät, osa-aikatyö lisääntyy. Kaiken kaikkiaan kuluttajalle, jonka edun nimissä nyt ajetaan tätä, palvelutarjonta tätä kautta vähenee. Se on lain lopputulos. Jos vapauksia halutaan lisää, niin miksi te ette aja kioskikaupalle samoja oikeuksia kuin vähittäiskaupalle? Siellä on tällä hetkellä ongelmana, että elintarvikkeita ja kolmosolutta ei saa myydä.

Muutenhan siellä on sama tilanne kuin kaupalla. Mitä sieltä sitten puuttuu vielä?

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kauppojen aukioloajan liberalisoinnilla tiettyyn määrään asti on varmasti hyvät perustelut. Ne on kuultu monessa puheenvuorossa. Mutta minusta on harmillista, että yhdessäkään puheenvuorossa ei ole kiinnitetty huomiota niihin pitkäaikaisvaikutuksiin, jotka liian pitkälle menevällä liberalisoinnilla on kaupan alan työntekijäkunnan koostumuksessa. Olen kuullut, että Ruotsissa ja monissa muissa maissa, on siihen asti, kun on vapautettu liikaa, ollut myyjähenkilöstö hyvin runsasprosenttisesti naisvaltaista ja siitä vielä hyvin suuri osa on perheenäitejä, jotka asunnon ostamiseen tai muitten hyödykkeiden ostamiseen ovat miehensä lisäksi ansiotyössä. Näissä maissa on vuosien mitassa tapahtunut täydellinen muutos siten, että työntekijäkoostumus on keikkatyöntekijöitä, opiskelijoita, jotka uskaltavat tulla myöhään illalla ja yöllä työhön ja jotka joutavat sunnuntaisin. Perheenisät eivät vuorenvastasti suostu Suomessa lapsenkaitsijaksi sunnuntaina ja myöhäisinä iltoina, ja sen seurauksena on, että monien oikeistolaisen toivomus, että naiset kotiin hoitamaan lapsia, toteutuu, jos liian pitkälle tällä alalla liberalisointiin mennään.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta on nyt vihdoin eduskunnassa. Tässä hallituksen esityksessään ehdotetaan, että laki olisi muutettu niin, että kaupaliikkeet voisivat avautua jo kello 7 ja voisivat olla sunnuntaisin auki kello 10—18. Sen lisäksi tässä on esitys, että poikkeusluvut siirrettäisiin lääninhallituksille. Se on oikeastaan ainoa myönteinen asia mielestäni tässä lakiehdotuksessa, että poikkeusluvut tuotaisiin lähemmäksi niitä pisteitä, missä poikkeuslupia kulloinkin eriyistä tarvittaisiin.

Kun asiaa käsiteltiin työasiainvaliokunnassa, joka antoi lausunnon talousvaliokunnalle, me kuulumme siellä varsin paljon asiantuntijoita. Kuulumme siellä lainmuutosta puoltavia asiantuntijoita mutta myös vastaajia. Nythän kauppojen aukioloajasta on talousvaliokunnan esitys, joka lähtee siitä, että aukiolo sallitaan neljänä joulukuun sunnuntaina ja kuutena muuna sunnuntaina, kun sen sijaan työasiainvaliokunta päätyi kompromissiin: neljä muuta sunnuntaita ja neljä joulukuun sunnuntaita. Itse en voinut

hyväksyä tuota työasiainvaliokunnankaan lausuntoa, koska näen, että kaupan aukioloaikojen laajentamiseen ei ole tässä yhteiskunnassa minikäänlaista tarvetta.

Näyttää siltä, että tässäkin asiassa ollaan ainakin kolmenlaista mieltä. Jotkut katsovat, että nykyiset aukioloajat turvaavat aivan hyvin kulluttajien tarpeet, ja näkevät sunnuntaityön haitat esimerkiksi niin, että sunnuntiaukiolo on uskonnollisille totumuksille haitallista. Toiset katsovat asiaa erilaisista eettisistä, kasvatuksellisista, perheen oikeuksista kunnioittavista lähtökohdista jne. Näyttää vielä olevan kolmas porukka, joka ainakin on valmis tiettyyn määrään vapautamaan kauppojen aukioloaikaa, kunhan se ei vain tapahdu niin sanotusti kirkon aikaan.

Näyttää siis siltä, että me kansanedustajat katselemme tätä asiaa hyvin monenlaisten arvovaihtojen kautta. Ensinnäkin on todettava se, että kulluttajatuhtimukset osoittavat, että mitään mittavia paineita aukioloaikoihin ei ole olemassa. Olisivatpa aukioloajat minkälaisia tahansa, tuntuu siltä, että aina olisi niitä, joille mikään ei riittäisi, elleivät kaupat olisi auki ihan vuorokaudet yltympäriinsä.

Kauppojen aukiolojen lisäämistä on hyvin voimakkaasti vastustettu ainakin minulle tulleissa viesteissä. Niitä viestejä on tullut ympäri maata, mutta niitä on tullut hyvin paljon esimerkiksi Pirkanmaan alueelta, ammattiosastojen kirjeitä, yksittäisten työntekijöiden kirjeitä ja viestejä. Nämä ovat henkilöitä, jotka ovat työssä konkreettisesti työpaikassa. He tietävät varmasti kaikkein tarkimmin sen kehityksen, mihin kaupan alalla on tällä hetkellä mentä. He tietävät hyvin tarkkaan sen kehityksen, että vaikka kauppa olisi auki kuinka kauan, ostovoima ei siitä lisäänty. Päinvastoin tilanne on johtamassa siihen, että tulee paineita hinnankorotuksiin, kuten ed. Korhonen parissakin hyvin ansiokkaassa puheenvuorossaan äsken kertoi.

Työntekijöiden turvattomuus lisääntyy. On aika paljon tilanteita tullut tietooni, miten yksin työskennellyt myymälähenkilö on joutunut väkivalta tapausten kohteeksi. Minulla on työhuoneessani nytkin yksi seikkaperäinen selvitys aina raastuvanoikeuden käytäntöjä myöten, kuinka on tapahtunut.

Täällä on puhuttu siitä, että huoltoasemat ja kioskit ovat erilaisessa asemassa. Minä en ollenkaan voi ymmärtää sitä, että on olemassa kummallinen kateuspykälä siitä, että huoltoasemat ja kioskit eivät saisi myydä mitään. Eräskin Kauppias sanoi yhdessä informaatiotilaisuudes-

sa, että jos hänellä olisi bensamittari pihassa, niin hän voisi pitää kauppaa ympäriinsä auki. Tässä tulee kiistatta kateuspykälä asiaan mukaan. Minusta tässä yhteiskunnassa tarvitaan, vaikka kaupat olisivat auki ympäri vuorokauden, huoltoasemia ja kioskeja. Huoltoasema- ja kioski-myymälät päinvastoin parantavat yhteiskunnan palveluja ja tyydyttävät ihmisten ostotarpeita. Jos kauppojen aukioloaikaa koko ajan laajennetaan, kauppa keskittyy suurempiin ja suurempiin marketeihin, mikä todella raskaasti vaikeuttaa ihmisten asiointia.

Ennen muuta pikkukauppiaat, pienet perheyrietykset yksinkertaisesti nääntyvät tai kuolevat sen taakan alla, jos niiden pitäisi vielä pitää kauppia sunnuntaisinkin auki. Se on tähän saakka ollut heidän lähestulkoon ainoa vapaapäivänsä. Pienkauppiaiden huoli on myös lainmuutoksen osalta hyvin ymmärrettävä, ja he hyvin määrätietoisesti vastustavat tämän tyyppistä lakia, mitä nyt ollaan esittämässä.

Minä kovasti hämmästelinkin toisaalta ja toisaalta en, kun kuuntelin ed. Drombergin ja ed. Ukkolan puheenvuoroja. Hämmästyin siinä mielessä, että he naisihmisinä hyvin kylmästi ja kovalla otteella suhtautuvat myymälätyöntekijöihin, jotka pääsääntöisesti ovat naisia. En tiedä, oletteko tulleet miettineeksi sitä, minkälaista työpäivää nämä ihmiset tekevät. He saattavat tehdä neljän tunnin työpäivää ja kuuden tunnin työpäivää. Hyvin harva heistä tekee kahdeksan tunnin päivää. He tekevät sitä hyvin pienellä palkalla. Osa-aikaisuus on lisääntynyt koko ajan ja tulee varmasti näiden viestienkin mukaan, mitä esimerkiksi minä olen saanut, koko ajan lisääntymään, koska eihän ostovoimaa ole enempää. Ihmiset eivät enempää osta, ja työ jaetaan entistä pienempiin osiin. On selkeästi nähtävissä, että osa-aikatyöntekijöiden määrä todella lisääntyy, kuten jo sanoin.

Sitten, mitä se vaikuttaa hintoihin? Sillähän on pakko olla kiistatta hintoja korottava vaikutus. Vai lähtevätkö arvoisat kauppojen aukiolo-lain puolustajat siitä, että sunnuntainakin nämä ennestäänkin pienipalkkaiset työntekijät tekisivät töitä samalla palkalla? Jos sunnuntaityöstä maksetaan sunnuntaityökorvauksia, korotettua palkkaa, se ihan varmasti näkyy hintatasossa. Tällaiset asiat mielestäni kannattaisi hyvin vakavasti huomioida.

Suomessa on nyt jo kyllin riittävät aukioloajat. Päinvastoin meillä ovat jotkut liikkeet jopa supistaneet aukioloaikoja. Tampereella on paljon liikkeitä, jotka ainakin maanantaisin aukea-

vat vasta kymmeneltä. (Ed. Dromberg: Vapaus!) — Kyllä, vapaus, mutta sanotaan näin, että jos olisi mahdollisuus pitää kauppiaa auki sunnuntaisin, silloin niitä pitäisivät auki suuret marketit ja keskittyminen kasvaisi ja kasvaisi.

Arvoisa puhemies! Seuraavan kerran, kun asiaa käsitellään, jatkan asian käsittelyä ja vielä yksityiskohtaisempia selvityksiä. Suhtaudun hyvin kielteisesti tähän lakiesitykseen.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Huomauttaisin ensinnäkin ed. Rimmille, että ei se nyt aivan itsestään selvää ole, että hinnat nousevat, jos kaupat ovat muutamia sunnuntaita auki. Olisi minusta aika keinotekoista ajatella näin suoraviivaisesti. Toinen vaihtoehto on tietenkin se, että kauppiaan saavuttama voitto ehkä jossakin niukassa määrässä hieman heikkenee, jos palkkakustannukset lisääntyvät, mutta saattaahan myyntikin jossakin määrin lisääntyä.

Toisaalta huomauttaisin myös siitä, kun ed. Rimmi katsoi, että ei ole mitään tarvetta tällaiselle lainsäädännölle, että jos eduskunnan enemmistö suorastaan äänestää, että tällainen muutos tehdään, niin kyllä kai se perustuu jonkinlaiseen tarpeeseen, mikäli täällä lainkaan demokratia toimii. Itse sitä tietysti vahvasti epäilen, mutta uskoisin, että täällä monet puhuvat sen puolesta, että kun eduskunnan enemmistö jotakin päättää, niin toki kai se perustuu jonkinlaiseen tarpeeseen eli jotkut määräävät voimat ainakin voimakkaasti ajavat tätä muutosta. Kai heilläkin on omat tarpeensa ja perustelunsa.

Varmuuden vuoksi toetan vielä, kun ed. Rimmi mainitsi huoltoasemat ja kioskit ym., kuinka ne sitten ovat hyvä asia, että kyllä minä, jos me ajattelemme puhtaasti moraalisesti tätä asiaa, olen aivan vakuuttunut, että se on aivan yhtä kielteistä, on sitten huoltoasema auki tai kioski auki tai elokuvateatteri tai tanssipaiikka auki sunnuntaina. Kyllä se on se sama lepopäivä, joka pitäisi pyhittää. Siinä mielessä henkilökohtaisesti suhtaudun kaikkeen tähän kielteisesti, mutta kysymys on vain siitä, että ei minun mielestäni ihmisiä, jotka eivät halua kunnioittaa lepopäiväänsä, voi pakottaa siihen lainsäädännöllä, joka esimerkiksi kieltää heitä ostamasta kiosista tavaraa tai kaupasta leipää.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Rimmille vielä muutaman sanan vastata, kun hän sanoi, että ostovoima ei lisäännä. Nyt kuitenkin kaikki en-

nusteet osoittavat sen suuntaisesti, että talous lähtee kasvuun ja sitä kautta tulee myös kulutus-kasvua. Sitähän jokainen meistä täällä eduskunnassakin on toivonut, että kysyntä lisääntyisi. Toivottavasti me kaikki uskomme, että näin tulee tapahtumaan, ja silloin se ei ole niinkään pois työntekijöiden selkänahasta. Sanotaan, että turvallisuus lisääntyy ja ongelmat lisääntyvät. Eivätkö ne samat ongelmat ole tällä hetkellä olemassa, kun kuitenkin erikoisluvilla saadaan pitää kaupat auki ja niitä lupia on myönnetty todellakin 400—600 vuosittain? Tilannehan ei muuta kuin tästä laillistuisi, ja silloin olisi työntekijöilläkin paremmat oikeudet kuin tähän asti, kun myös tämä vakinaistaminen otetaan huomioon.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Todella suuri ongelmahan tässä on se, että kun säännelystä järjestelmästä pyritään siirtymään kohti vapaampaa järjestelmää, on aina syytä muistaa se, että esimerkiksi kaupan rakenteelliset investoinnit on tehty nimenomaan säänneltyä järjestelmää, joka sellaisenaan ei ole toivottava, varten. Siitä johtuu eräitä varsin suuria hankaluustekijöitä. Tämän järjestelmän puitteissa meillä on syntynyt kaavoitusjärjestelmä, joka on pitänyt huolen siitä, että kaikkein parhaat kauppapaikat kaikkein tehokkaimmissa yhteyksissä ovat tulleet ns. suuryksiköiden hallintaan. Tämä merkitsee sitä, että erityinen hyöty tästä tulee, ja se on varmasti pitkällä juoksulla ehkä kuluttajankin hyöty, niille yrityksille, joilla on mahdollisimman tehokas varaston kiertonopeus. Mutta korostan sitä, että yhteiskunnan tehtävänä on kiinnittää huomiota siihen, kun se antaa jonkun vapauden toimia, että se vapaus ei siirtymisaikana johtaisi sellaiseen tilanteeseen, joka kääntyisi jotakin ryhmää vastaan rajusti.

Rouva puhemies! Minä todella pelkään sitä, että tämän seurauksena pienkauppa kuolee.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän asian yhteydessä on esitetty paljon uhkakuvia, niin kuin ed. Rimmi ja äsken ed. Saario esittivät. Mielestäni mitään edistystä ei maailmassa tapahdu, jos ei muutoksia tehdä. Joka asiassahan nähdään aina uhkia. Aika sitten näyttää, toteutuvatko ne uhkat, mutta kokeiltava tällaista vapauttamista on.

Ed. Rimmi totesi, että ei ole tutkimuksia kuluttajien tarpeista, kuluttajat eivät halua sunnuntaisin aukioloa. Tämänkin näyttää käytäntö. Jos kuluttajat toteavat, että sunnuntaiaukiolot ovat tarpeettomat, se tarkoittaa silloin sitä, että kau-

passa ei käydä. Silloin tämä käytäntö ei tietenkään toteudu. Kaupat eivät ole auki. Ei tämä sen kummallisempaa ole tältä osin.

Mitä sitten tulee siihen, että ed. Rimmi katsoi tätä asiaa alueellisesta näkökulmasta, puhui Pirkanmaasta ja Tampereesta, itse näen nimenomaan Tampereen näkökulmasta tämän erittäin myönteisenä esityksenä, koska Tampere on pannonnut kulttuuriin ja matkailuun, ja siihen liittyy kyllä oleellisesti ajatus siitä, että matkailijoilta rahat pois omalle alueelle. Silloin on tietenkin kauppojen oltava auki, kun matkailijat liikkuvat. Siinä mielessä tämä on erittäin hyvä ehdotus. Esimerkiksi Pohjois-Suomessa, joka elää turismista pääasiassa, kaupat ovat auki yötä päivää seitsemän päivää viikossa. Se tarkoittaa sitä, että kuluttajat kuluttavat siellä matkaillessaan ja koko Lappi hyötyy tästä. Toivoisin, että tämä sama käytäntö olisi mahdollista myös esimerkiksi Tampereella, joka tähtää samanlaiseksi matkailuvaltioksi kuin Lappi.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä on hallittu kompromissi niiden näkökulmien välillä, joita äsken edustajat Dromberg, Saario ja Taina esittivät, ja ed. Rimmin aivan perusteltujen vastustavien argumenttienkin välillä. Tämä ratkaisee toivottavasti hyvinkin pitkälle sitä poikkeuslupa-yyhtyä, joka on ollut selkeä ongelma, ja antaa kysynnän kannalta parhaina viikonloppuina mahdollisuuden riittävään joustavuuteen mutta rajaa kuitenkin samalla vapaiden sunnuntaiden määrän riittävän pieneksi.

Keskustan eduskuntaryhmä otti tähän asiaan ennakkoon kantaa ennen hallituksen esityksen antamista, ja esitys pääosaltaan vastaa sitä kantaa. Ainoastaan sunnuntain kellonajan osalta tämä itse asiassa ei ole meidän kannanottomme mukainen. Kellonaikakysymykseen todennäköisesti täysistuntokäsittelyssä vielä palataan.

Olen ed. Rimmin kanssa samaa mieltä siitä, että ei tämä ratkaisu lisää ostovoimaa. Se pikemminkin jakaa markkinoita uudelleen. Todennäköistä on, että erityisesti kaupunkien lähiöpalveluiden ja suurten taajamien lähialueiden paikallispalvelujen osalta tämä saattaa johtaa kielteisiin vaikutuksiin. Hyvin luultavaa on, että monet pienet kauppiaasyrittäjät joutuvat ottamaan kilpailukyvn omaa työaikaansa venyttämällä, luopumalla normaalista perhe-elämästä näinä sunnuntaina. Ainakin minuun erittäin monet pienet kauppiat ovat ottaneet yhteyttä ja vastustaneet tämän esityksen hyväksymistä, mutta siitä huoli-

matta mielestäni tämä on nyt hallittu kompromissi näiden suuntaan tai toiseen muutosta vaativien välillä. Olisin sen hyväksymässä.

Ed. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Drombergille ensinnäkin: Jo aikaisemmin sanoin, mihin ed. Vanhanen puuttui, että talouden nousussa ja ostovoiman nousussa on hyvin olennainen piirre, mihin sitä ostovoimaa lähdetään jakamaan. Ed. Dromberg esittää sitä näkökulmaa, että ruisleivän hinta voi nousta 5 markkaa per kappale, kun sunnuntaiaukioloajat vapautetaan. Sitähän se käytännössä tarkoittaa. Se on sen pää. Mitään muuta mahdollisuutta siinä ei ole. Jos ostovoima pitää kohdentaa siihen, että ruoka maksaa enemmän, ja lähdetään kuluttajilta kysymään, haluavatko he sitä sillä edellytyksellä, että kaupat ovat auki, niin ei siinä mitään. (Ed. Dromberg: Kilpailu lisääntyy ja sitä kautta hinta ei nouse!) — Tehän voitte käydä kokeilemassa ruisleivän ostamista tällä hetkellä kioskeista tai huoltoasemilta. Se on poikkeuksetta kalliimpi kuin kaupasta ostettu, mikä on ymmärrettävää sen takia, (Ed. Ukkola: Niin, kun ei ole kilpailua!) että ne ovat sunnuntaina auki, jolloin kulut ovat suuremmat kuin normaalina arkipäivänä. Sunnuntaityö on kalliimpaa työtä kuin arkipäivinä tehty. Se on hyvin yksinkertaista. Ei siinä tarvitse korkeampaa matematiikkaa käyttää.

Kyllä pikkuisen täytyy ed. Tainan kommenttia edistyksestä ihmetellä, kun aivan selkeästi kaikki tutkimukset osoittavat, että kun aukioloaikoja pidennetään tai vapautetaan, niin keskittymistä syntyy ja keskittymät ovat suuria. Ne ovat automarketin tyylisiä ostospaikkoja, jotka vievät ihmisiltä valinnan vapautta, koska on käytettävä jotakin välinettä yleensä, jotta sinne pääsee, mikä on osasy siihen, mihin ed. Saario viittasi, eli kaavoituksellisia tekijöitä tulee matkaan. Ne ovat automarketeita ja supermarketiteita, jotka ovat autolla tai julkisella liikennevälineellä saavutettavissa, mikä taas nostaa sen yksikön hintaa, mitä sieltä haetaan.

Ed. Kuittinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti haluaisin ed. Korhoselle todeta, että keskittyminen on jo tapahtunut huolimatta siitä, että aukioloaikoja ei ole vapautettu. Se on laajempi kysymys ja liittyy kaavoit-

tukseen ja yhteiskunnalliseen elämään muulla tavoin. Se ei ole riippuvainen tästä laista.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Tainan kanssa samoilla linjoilla tässä asiassa. Suomessa on hyvä esimerkki kauppohenkilöiden vapaista aukioloajoista Ahvenanmaalla, jossa itsehallintolaki sallii kauppohenkilöiden täysin vapaan aukioloajan. Siellä pikkukaupat eivät ole saaristossa suinkaan kuolleet, vaikka ne eivät pääsääntöisesti olekaan auki sunnuntaisin ehkä joitakin kesäsuunnuntaita lukuun ottamatta. (Ed. Vähänäkki: Siellähän eletään turismilla!) Tulenkin lain toisessa käsittelyssä vähän laajemmalti tätä asiaa käsittelemään. Olen tehnyt lakialoitteenkin, että kauppohenkilöiden aukioloaikoja laajennettaisiin huomattavasti siitä, mitä nyt esitetään. Tulen toisessa käsittelyssä tekemään muutosehdotukset.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rauramo liikkui aivan väärillä vesillä. Nimittäin on luonnollista, että turistikatuksissa joko poikkeusluvalla tai pysyvästi lakeja muuttamalla mahdollistetaan poikkeukselliset aukioloajat. Niinhän on kautta Euroopan, että siellä, missä suomalaisturistit paksun lompkan kanssa liikkuvat, löytyy palveluja pitkään iltaan ja joka päivä. Eipä niissäkään maisissa, kun katsotaan normaalin asutuskeskuksen, kaupungin tai kylän tilannetta, sunnuntaina hyllyä kauppoissa, vaan keskitetään ostot arkipäiville ja pidetään sunnuntai lepopäivänä ja pidetään sillä tavalla myös yksityiskauppiain kilpailukykyä ja kustannustasosta huolta, ettei hintataso pääse turhan laseiden aukioloaikojen takia nousemaan.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esityksessä alunperin kauppohenkilöiden aukioloa olisi avattu huomattavasti laajemmin, kuin sekä työasiainvaliokunnan että talousvaliokunnan käsittelyssä katsottiin aiheelliseksi. Työasiainvaliokunta olisi avannut kauppohenkilöiden aukioloa vain neljänä lisäsuunnuntaina ja talousvaliokunnan porvarijäsenet nostivat omissa neuvotteluissaan neljän määrän kuuteen.

Poikkeuslupien myöntäminen ehdotetaan siirrettäväksi lääninhallituksille. Talousvaliokunta kiinnitti erityistä huomiota poikkeuslupien myöntämiseen ja nimenomaan siihen, että lääninhallitukset noudattaisivat yhtenäisiä perusteita. Poikkeuslupakäytäntö ei myöskään saisi johtaa lain tarkoituksenmukaiseen kiertämiseen,

eikä sillä myöskään saisi vääristää kilpailua ja muuttaa kielteisesti kaupan rakenteita. Mutta poikkeusluvalla myös mahdollistetaan ed. Anneli Tainan peräämät matkailualan aukiolot ja kauppohenkilöiden aukiolot varsinkin suurien tapahtumien ym. yhteydessä.

Asiantuntijoiden kuulemisen perusteella en omasta mielestäni saanut varmuutta siihen, että meillä olisi tarpeen laajentaa aukioloa hallituksen tai edes valiokuntien esittämän kannan mukaisella tavalla. Kaikki se palaute, jota olen saanut niin työntekijöiltä kuin kauppoiltakin, on juuri päinvastainen. Erittäin vahvana perusteena pidetään sitä, että ainoat, jotka hyötyisivät vapaista aukioloajoista, olisivat suuret automarketit, jotka tulisivat kasvattamaan myyntiään 5–8 prosenttia nykyisestä. Tämä näkyy hyvin selvästi tutkimuksista, joita tehtiin joulukuulta 92 ja 93, jolloin sunnuntain aukioloajat sallittiin. Vastaväen kehitys oli nähtävissä Ruotsissa, kun siellä siirryttiin kauppohenkilöiden sunnuntaiaukioloon.

Suuret keskusliikkeet ovat antaneet julkisuuteen lausuntoja, joiden mukaan ne eivät haluaakaan keskittää toimintaansa pelkästään suurin yksiköihin. Samaan aikaan ne kuitenkin ovat vaatimassa vapaampia aukioloaikoja. Esimerkiksi Keskolla on kauppiasomistajakuntaa, josta suurin osa on pieniä perheyriksii. Näin ollen suurella keskusliikkeellä on ilmeistä tarvetta rauhoittaa omaa omistajakuntaansa.

Hullujen vuosien liikainvestoinnit yritetään nyt kaataa pienten yksiköiden, kuluttajien ja keiden muiden kuin veronmaksajien niskaan. Puhutaan hyvin kauniisti työllisyydestä ja vapaiden aukioloaikojen työllistävästä vaikutuksesta. Oma epäilyni on, että vaikutus on nimenomaan päinvastainen. Pienessä tai keskisuudessa lähikaupassa jopa kolme menetettyä työpaikkaa saatetaan korvata suuren automarketin yhdellä työntekijällä. Osa-aikaistaminen lisääntyisi, sillä on täysi syy olettaa, että lisääntyvän aukioloajan myötä palkataan tietenkin nuoria koululaisia ja opiskelijoita, joille tietysti työ olisi tarpeellinen, mutta heidän ansiotasonsa tulee olemaan varmasti huomattavasti alhaisempi kuin kaupan alan ammattilaisilla. Tätä kautta pyritään saamaan säästöä lisääntyneistä kuluista ja kustannuksista, joihin myös ed. Korhonen vastauspuheenvuorossaan viittasi, ja tietysti vaikeutetaan alan ammattilaisten työllisyyttä.

Työasiainvaliokunta kiinnitti mietinnössään huomiota siihen, että sunnuntain aukiolojen myötä lisääntyvään yksin työskentelyyn ja siinä ilmeneviin työturvallisuus- ym. ongelmiin nais-

valtaisella alalla tulisi kiinnittää huomattavasti enemmän huomiota. Tämä on tietysti myös kauppan työntekijöiden suuri huoli. Kaupan työpaikkoihin kohdistuva rikollisuus on viime vuosina lisääntynyt, ja siitä syystä myös turvattomuus kaupan työntekijöiden piirissä ilman muuta antaa aihetta pelkoon.

Aukioloaikojen lisääntyessä lisääntyy myös osa-aikatyö. Päivittäistavarakaupan osa-aikaisuus Suomessa on Tilastokeskuksen viimeisimmän kyselyn mukaan, joka on suoritettu marraskuussa 92, jopa yli 50 prosenttia. Suomessa kaupan osa-aikaisista yli 90 prosenttia on naisia. Osa-aikatyö ja siihen liittyen osa-aikatyöttömyys on siis lähinnä naisten ongelma. Osa-aikatyö merkitsee saajalleen myös osa-aikapalkkaa. Kun osa-aikatyö ja osa-aikatyöttömyys lisääntyvät kaupan alalla, niin nuoret eivät ole enää halukkaita tulemaan kauppaan työhön, saatikka kouluttautumaan sellaiseen ammattiin, josta maksettavalla palkalla ei kykene elättämään edes itseään, perheestä puhumattakaan, joten tällä suuntauksella on hyvin kauaskantoisia vaikutuksia.

Minusta kuluttaja ei tarvitse vapaampia aukioloaikoja. Kaupat ovat jo nykyisellään avoinna 164 tuntia viikossa. Niiden lisäksi palvelevat kioskit, baarit ja huoltoasemat, joista täällä on jo moneen kertaan puhuttu.

Myynnin keskittyminen entistä enemmän suuriin automarketeihin vähentää merkittävästi nimenomaan palvelevien lähikauppojen kilpailukykyä, jotka jo nykyisessä tarjouskilpailussa kamppailevat olemassaolostaan. Nimenomaan näiden pienten ja keski suurten liikkeiden lopettamisesta sieltä, missä ihmiset asuvat, joutuvat erityisesti kärsimään ne kansalaisryhmät, joilla ei ole käytettävissään omaa autoa: vanhukset, nuoret ja monet työttömät, joiden kauppamatkat saattavat venyä melkoisestikin nykyisestä. On tietysti turha kuvitella, että pienet kaupat pysyisivät pystyssä pelkkinä pulla- ja maitopuoteina, kun pääosa päivittäistavaraostoksista keskittään viikonloppuisin suurin automarketeihin.

Minusta on surullista, jos perheiden ainoaksi vapaa-ajanviettotavaksi tulisi ajella viikonloppuisin automarketista toiseen ostelemassa tarjoustavaroita. On täysin väärin opettaa lapset viettämään vapaa-aikaansa kiertelemällä kauppoissa. Siihen on mahdollisuuksia aivan kyllin nykyistenkin aukioloaikojen puitteissa. Meidän pitäisi nimenomaan suunnata opetusta ja kasvatus siihen, että perheiden vapaa-ajanvietossa keskinäinen kanssakäyminen ja toinen toisistaan

välittäminen lisääntyisivät. (Ed. Dromberg: Eihän sitä mikään nytkään estä!) Henkisen kulttuurin kasvuedellytyksiä tulisi parantaa ja antaa perheille niihin mahdollisuuksia eikä suunnata tilannetta toisinpäin, ed. Dromberg.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraatit talousvaliokunnassa yhtenäisesti olivat lakiehdotuksen hylkäämisen kannalla. Meistä hallitusryhmät olisivat kyllä saaneet toimia huomattavasti selkeämmin. Tuntui aika järjettömältä seurata sitä taistelua, mitä hallitusryhmät kävivät siitä, mikä aukioloaika oikeastaan olisi sopiva. Ed. Drombergin puheenvuorossaan antama selitys varmasti selkeytti sitä, kuinka sekavaa asian käsittely oli. Se oli todella kompromissien kompromissi.

Socialidemokraatit toivat myös oman vaihtoehtonsa, mutta se ei näyttänyt saavan hallitusryhmissä kannatusta. Ilmeisesti kannat olivat niin voimakkaasti jo lukkoonlyötyjä. Meidän esityksemme olisi ollut seuraava:

Ammattimaista vähittäiskauppaa sekä parturin- ja kähertäjänliikettä saa harjoittaa, jollei tässä laissa toisin säädetä, arkipäivinä kello 7:n ja 20:n välisenä aikana, paitsi lauantaina kello 7:n ja 18:n välisenä aikana, jouluaattona kello 7:n ja 12:n välisenä aikana sekä neljänä sunnuntaina ennen jouluaattoa kello 12—20 välisenä aikana.

Perustelut ovat minusta erinomaiset, eli juhlahpyhien aatohan ovat työpäiviä, jolloin kauppaasiointi pitäisi mahdollistaa kiireettömästi työpäivän jälkeen valmistauduttaessa juhlapäivään. Joulurauhan julistus on jouluaattona kello 12. Kauppojen aukiolon rajaaminen siihen on nykyisellään luontevaa. Jouluaatosta voidaan laskea myös adventtissunnuntait, jolloin neljänä edeltävänä sunnuntaina voidaan yhdistää jouluun valmistautuminen hiljentymisen ja lahjojen ostamisen päiviksi. Esimerkiksi tänä vuonna jouluaatto on lauantaina ja ensimmäinen adventtissunnuntai 27 päivänä marraskuuta.

Kun meidän minusta erinomainen ehdotuksemme, yksi kompromissi jälleen, ei saanut kannatusta, niin ei ollut mitään muuta vaihtoehtoa kuin esittää laki hylättäväksi. Näin ollen olen lain hylkäämisen kannalla.

Ed. V. L a u k k a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Huomaatan vain ed. A. Ojalalle siitä, että minusta se on kerta kaikkiaan merkillinen ajattelutapa, hyvänen aika, että jos nyt tulee sellainen mahdollisuus, että sunnuntaisin kaupat olisivat auki, suuret tavaratalot, sitten perhe kulkisi toisesta tavaratalosta toiseen sunnuntaisin etsimässä tarjouksia. Minusta on jär-

kyttävää ajatella, että suomalaisessa yhteiskunnassa ihmiset ovat jotenkin tällaisia, että jos jokin olisi mahdollista ja sallittua, niin välittömästi sen jälkeen he tekisivät juuri niin, ja että täytyy lailla estää, etteivät suomalaiset perheet ala kulkea sunnuntaisin tarjouksien perässä tavaratalosta toiseen. Tämä on aivan järkyttävää.

Voi olla, että ihmiset jopa tekisivätkin niin, mutta silloin on jotakin paljon enemmän vialla, jos pidämme sitä, ja itse tietenkin pidän, kielteisenä ajanvietteenä. Mutta jotakin on niin paljon vialla, jos näin tapahtuu, ettei sitä vikaa voida missään tapauksessa näin korjata ja näin hoitaa, että kielletään se lailla ja estetään vaikka poliisivoimin, että tavaratalosta ei pääse ostamaan sunnuntaina. Nämä ihmiset ovat sisältä, moraaliltaan ja olemukseltaan kuitenkin juuri sellaisia, että he tekisivät sen, jos saisivat siihen tilaisuuden. Siinä on minusta jotakin todella huolestuttavaa ja vakavaa, jos materialismi todella etenee siihen pisteeseen asti, että kun on yksi ainoa lepöpäivä eikä tarvitse ajaa autolla mihinkään eikä tarvitse mennä tavarataloihin ja kauppoihin, silti ihmiset tekisivät sen. Minusta se on järkyttävä kuva, mutta sitä ei voida korjata tällaisella lainsäädännöllä.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Kun on kuunnellut keskusteluja, tuntuu siltä, että jossakin meillä vallitsee hirveä holhousyhteiskunta ja on taas joitakin asioita, joilla ei ole minkäänlaista päämäärää eikä rajaa. Mielestäni tämä ei ole myöskään talouspoliittisesti suuremman luokan asioita, joten toivoisin, että kun puhutaan miljardien ja kymmenien miljardien markkojen asioista, käytäisiin näin perinpohjaisia keskusteluja kuin vähittäiskauppa-asiasta. Mutta koska olen työasiainvaliokunnan jäsen ja annoimme talousvaliokunnalle lausunnon, on tietysti muutama sana syytä mainita.

Jos oikein ymmärsin, tähän oli työmarkkinaosapuolten kompromissiajatus, joka työasiainvaliokunnalle annettiin. Me kuuntelimme useita asiantuntijoita, ja kompromissina valiokunnan enemmistö päätyi siihen, johon minäkin olin tyytyväinen, että vähittäiskaupat saavat olla auki joulukuun neljänä sunnuntaina ja sen lisäksi neljänä muuna sunnuntaina niin kuin määrätään, ja aukioloaika tuli kello 10:stä kello 18:aan. Jos ajatellaan puolueettamme, me olemme aika vapaa-mielisiä kaupan aukioloaikojen suhteen, mutta minä tietysti olen hieman vanhanaikaisempi ja pidin välttämättömänä, että hallituksen esittämää kahdeksaa sunnuntaita ei ole syytä säätää.

Eräs asia, joka on jäänyt mielestäni esittämättä, on se, että tähän saakka kaupunkien vähittäisliikkeet ja taas maaseudun kauppalikkeet ovat olleet epätasa-arvoisessa asemassa, sillä maaseudun vähittäiskauppalikkeet ovat saaneet olla tähänkin saakka avoinna. Nyt annettu esitys jotenkin mahdollistaa sen, että joulukuun neljänä sunnuntaina saa olla auki ja sitten vielä noin joka kymmenes sunnuntai saa kaupunkiseuduilla ja asutuskeskuksissa vähittäiskauppalikkeet olla avoinna, eli mistään radikaaleista uudistuksista esitys ei kerta kaikkiaan lähde.

Hyvin hurskastelua on sekin, jos rajataan, alkaako kauppa olla myyntikunnossa kymmeneltä tai kahdeltatoista. Tämä ei ole mitenkään vedenpitävää, sillä tiedetään, että maaseudun vähittäiskaupat saavat olla vaikka yön auki, jos vain rahkeet kestävät, eli on tultu hieman tasavertaisempaan asemaan. Kun asun Kallion kirkon kieppeillä, olen kysynyt pieniltä vähittäiskauppiailta, mitä mieltä he ovat tästä asiasta. Vaikka siellä on 1—2 henkeä henkilökuntaa, he ilolla ottavat uudistuksen vastaan, koska he ovat harmitelleet, että nurkan takana on kioskeja ja grileja. Sieltä ihmiset sunnuntaisin ostavat ruokansa, ja nekin vähät rahat, mitä vähittäiskauppias pystyisi näinä muutamana sunnuntaina myymään, ovat heidän kukkarostaan pois.

Esitys lähtee valinnan vapaudesta, mistään pakonomaisesta työskentelystä ei ole kysymys, enkä usko, että pienet kaupat kuolevat, mutta uskon, että tämä antaa omalta osaltansa mahdollisuuden, että taajaman vähittäisliikkeet voivat olla muutamana sunnuntaina auki, jos niin haluavat. Myös työasiainvaliokunnassa kävi ilmi, että kauppiat harkitsevat hyvinkin tarkkaan, kannattaako ottaa uutta työntekijää, koska sunnuntaisiin maksaminen on tietysti edessä. Kun ed. A. Ojala sanoi, että nyt kauppiat ottavat koululaisia ja harjoittelijoita, mikä olisi sen mukavampaa kuin että he pääsisivät tällaiseen harjoittelutyöhön? On ymmärrettävää, että nämä eivät voi vaatiakaan sitä palkkaa, mitä työehtosopimusten mukaiset palkat ovat. Kun muistan omaa kouluaikaani alle kaksikymppisenä, olin erittäin tyytyväinen, että sai jonkinlaisen harjoittelupaikan.

Kun on kuunnellut keskustelua, väistämättä tulee mieleen, että tämä on pitkälti yksi niitä omantunnon asioita ja toisaalta moraaliasioita, joten kolmenlaista esitystä. On neljä sunnuntaita, kuusi sunnuntaita tai kahdeksan sunnuntaita. Jokainen tekee päätöksen mielessänsä. Varmaan meidänkin eduskuntaryhmässämme

näkemykset poikkeavat hyvin paljon toisistaan. Minä ainakin lähden neljän sunnuntain aukiolon pitämisestä. Mielestäni se on hyvä kompromissi, ja kauppiaat voivat kokeilla, haluavatko he käyttää heille suotua oikeutta vai eivät.

Mitä tulee yleensä Eurooppaan, useissa Euroopan maissa on joko väljempi laki tai sitten on muita Euroopan maita, joilla on suhteellisesti tiukempi laki kuin Suomessa oleva vähittäiskauppalaki. Mutta kaiken kaikkiaan tämä antaa eräänlaisen tasapuolisuuden, jos ajatellaan maaseutua ja kaupunkia, enkä usko, että vähittäiskaupat ja pienet liikkeet näistä kuolevat. Jokainen kauppias tekee omat ratkaisunsa. Tietysti ongelmana on se, niin kuin monilla naisvaltaisilla aloilla, että kun sunnuntaina pitää mennä töihin, ovat kyseessä sairaalat, kaupat tai muut palveluammatit, lastenhoito tietysti pitää järjestää, mutta tavalla tai toisella se tulee järjestetyksi. Tästäkin esityksestä olen saanut hyvin paljon kirjeitä työntekijöiltä mutta vastaavasti myös työnantajapuolelta. Minun ainakin täytyy tehdä ratkaisut molempia osapuolia ajatellen. Mutta suurista muutoksista tässäkin esityksessä ei lähdetä.

Ed. Ukkola: Arvoisa rouva puhemies! Keskustelusta saa sen käsityksen ikään kuin kysymys olisi maailman tärkeimmästä laista. Myös eduskunnan huolesta perheitä kohtaan voi kysyä, mitä se meille kuuluu, miten perheet aikansa käyttävät, eikä se ole perheiden oma asia. Miksi tällaisilla laeilla ja säädöksillä pitää perheiden elämään puuttua?

Mutta käsittelisin asiaa siltä suunnalta, että minä olen jo hyvin kauan ennen eduskuntaan tuloani ihmetellyt Suomea, joka on säädösten ja holhouksen luvattu maa, että joka ikisellä palvelualalla tässä maassa on niin tiukat aukioloajat, olipa kysymys pankeista, kaupoista, kunnanvirastoista, valtion virastoista tai mistä muusta tahansa, etteivät ne eivät ehdi ihmisiä palvella, niitä ihmisiä, jotka ovat töissä. Itseään vartenko nämä palvelualat ovat olemassa? Olisi tähdelmistä puhua siitä, eivätkö esimerkiksi kunnan tai valtion virastot voisi olla auki esimerkiksi lauantaina, jolloin ihmisillä on aikaa hoitaa asioita. Silloin, kun ihmiset tulevat töistä, niin virastotkin menevät kiinni, ilmeisesti ne ovat menneet kiinni jo aikaisemmin, ennen kuin ihmiset ovat ylipäänsä ennättäneet töistä kotiin. Sama on pankkialalla.

Kysymys on siitä, että me olemme aikoja sitten rakentaneet Suomeen sellaisen sääntely-yhteiskunnan, jonka purkaminen järkeväksi normaali-

liksi yhteiskunnaksi näyttää olevan kiven takana. Toisin sanoen, jos ja kun ed. Rauramo tekee ne esitykset, joiden perusteella asiasta päästään normaaleille vesille eli kaupan aukioloajat vapautetaan Ruotsin tapaan, minä ainakin äänestän näiden esitysten puolesta.

Voi kysyä, mikä on ollut vastustuksen taustalla, kenen etuja siinä ajetaan. Minä olen yksinkertaisesti sitä mieltä, että kysymys on vain yhden ammattiliiton omista vaatimuksista ja omien etujen säilyttämisestä. Siksi ei uskalleta ajatella niin kuin normaalit järkevät ihmiset tässä asiassa ajattelevat. Ei tällaiseen asiaan tarvita säätelyä. Kaupat olkoot auki sunnuntaina, jos ne haluavat olla, tai eivät ole auki. Jos hiihtokeskuksissa ja kesällä maaseudulla kaupat saavat olla auki, miksi ihmeessä ne eivät saisi olla auki taajamissa? Tämän suuntaista eriarvoisuutta en tässä yhteiskunnassa ymmärrä. On tietenkin hienoa perustella sitä, että ala on naisvaltainen ja ihmiset eivät halua tehdä sunnuntaina töitä. Meillä on hirveän paljon aloja, joilla ihmiset joutuvat tekemään ja jopa haluavat tehdä sunnuntaina töitä. Meillä on sairaalat, poliisi, bensa-asemat, lehdistö ja Yleisradio, jotka toimivat siitä huolimatta, olipa kesä tai talvi, olipa yö tai päivä, monet toimivat kolmivuorotyössäkin.

Voisin ottaa tietenkin kysymyksen henkilökohtaisesti, kun olen tehnyt esimerkiksi 25 vuoden siviiliuran aikana 15 vuotta vuorotyötä. Minä olin onnellinen silloin. Minä tein sunnuntaina ja lauantaina töitä, mutta minä vastaavasti sain muutaman vapaapäivän viikolla, jolloin pystyin hoitamaan asioitani. Sain sitten hieman pidemmän ja rauhallisemman vapaan jonakin toisena sunnuntaina perheeni kanssa. Kun ”jouduin” menemään töihin viisi päivää viikossa lauantait ja sunnuntait vapaina, minä en siihen totunut koskaan sen takia, että minusta se oli niin rajoittava enkä minä yksinkertaisesti nauttinut pelkästä päivätyöstä. Mutta en halua omaa elämänmalliani kenellekään tuputtaa. Jokaisella on vapaus tehdä niin kuin haluaa.

Siihän meidän työsopimuslainsäädäntöme on sinänsä ihan hyvä, ettei siinä eikä myöskään tämän lain yhteydessä ketään pakoteta tekemään sunnuntaina töitä. On aivan hyvä, että esimerkiksi opiskelijat pystyvät saamaan lisätuloa lauantaina ja sunnuntaina. Miksi se heiltä pitäisi kieltää? Minkä vuoksi pitäisi kieltää yhtä ryhmää saamasta lisätuloa, jos esimerkiksi vakiuinen ammattiyhdistysväki ei lähde töihin lauantaina ja sunnuntaina? Miksi ei voi antaa esimerkiksi opiskelijoiden tienata enempää? (Ed.

Laakso: Minkä lain mukaan työntekijä voi kieltäytyä työstä, kertokaapa!)

Jos menisin siihen, mitä tulee ostovoiman liisäntymiseen ja työvoiman hinnan tuloon kalliimmaksi, kuka näistä on tehnyt tutkimuksia. En ainakaan minä ole nähnyt yhtään sellaista tutkimusta, jolla nämä asiat voidaan vedenpitävästi todistaa. Jos näin olisi käynyt, Ruotsin demarit olisivat palanneet nopeasti säänneltyyn aukioloaikaan, mutta eivätpä ole palanneet. Tällä hetkellä on niin, että kioskit ja huoltamot totta kai pitävät kalliimpia hintoja, eli nyt palaan ed. Korhosen tuomaan asiaan eli siihen, että tämä nostaa hintoja. Totta kai kioskit ja huoltamot pitävät kalliimpia hintoja, koska ei ole kilpailua.

Pikkukauppiat mielestäni hyötyvät tästä. Ne voivat aivan hyvin järjestää oman aukiolonsa kysynnän mukaan. Varmasti on pikkukaupoilla arkipäiviä, jolloin esimerkiksi niiden ei tarvitse olla auki. Mielestäni näinkin päin voi asiaa ajatella, että jotkin kaupat voisivat avata hieman myöhemmin tai olla joinakin päivinä kokonaan kiinni. Niinhän esimerkiksi jotkin kaupat tällä hetkellä ovatkin, erikoistavara- ja merkkikaupat. Ainakin minä olen Helsingissä sen huomannut.

Mutta jos lähdetään siihen, mitä lain innokkaimmat vastustajat ajavat, sehän merkitsee sitä, että ravintolat pitäisi panna kiinni, sairaalat pitäisi panna kiinni, poliiseilta pitäisi kieltää päi-vystykset, koska näissä työskentelee perheitä, ihmisiä. Nyt te, jotka vastustatte lakia vetoamalla ihmiseen, itse asiassa estätte ihmisten, yksilöiden toiminnan niin kuin he haluavat. Minusta tämä ei kuulu eduskunnalle.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ukkolalle toteaisin, kun hän kysyi, mitä se kuuluu meille, miten perheet aikansa käyttävät, ettei se varmaan kuulukaan, mutta minusta kyllä lainsäädännölläkin jollakin tavalla voitaisiin ohjata perheidenkin, vallankin nuorten ihmisten ajankäyttöä esimerkiksi kehittäviin hyviin kulttuuriharrastuksiin ja muihin sen sijaan, että me annamme heille tilaisuuksia taikka suorastaan kannustamme heitä maleksimaan kauppojen käytävillä sunnuntaipäivisin.

Ed. Ukkola otti esiin sen, että valtion virastojen pitäisi olla pyhäisin auki, samoin kunnanvirastojen ja muiden. Haluan nyt, vaikka se ei mitenkään välttämättä tätä asiaa kovin syvällisesti kosketa, kertoa, että ei ole kovin pitkä aika, kun kuuntelin radiosta sellaista ohjelmaa, jossa teh-

tiin katugallupia kauppojen aukioloajasta. Siellä eräs herra sanoi, että ehdottomasti hän kannattaa kauppojen aukioloaikaa sunnuntaisin, se on hyvin tarpeellista. Toimittaja kysyi häneltä: "No, miten te sitten itse olette töissä sunnuntaisin tai lauantaisin?" Vastaus oli: "En tietenkään, mutta minä olen valtion virkamies." Näin me suhtaudumme eri tavalla eri töihin. Me katsomme jonkun myymäläapulaisen työn niin aliarvoiseksi (Ed. Ukkola: Entäs sairaanhoitajan?) ja pistämme jonkun toisen ihmisen työn paljon korkeampaan arvoasteikkoon. — Minusta, ed. Ukkola, me emme voi verrata suoraan jotakin sairaalatyötä ja myymälätyötä, koska sairaalatyö on ihmisten hengestä ja terveydestä huolehtimista. Se on välttämätöntä, mutta kauppojen aukiolo sunnuntaisin ei ole välttämätöntä.

Ed. S e i v ä s t ö (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Toteaisin ed. Ukkolalle sen, että kaikki lainsäädäntö ei välttämättä automaattisesti ole aina holhousta ja sääntelyä, vaan lainsäädännön välityksellä me yhteiskunnassa voimme toteuttaa myös sosiaalista vastuuta ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Kun on viitattu sairaanhoitajiin ja mahdollisesti palokuntalaisiin ja poliiseihin, niin he ovat jo siinä vaiheessa, kun he ovat uralle lähteneet, olleet tietoisia siitä, että siihen työhön kuuluu tietynlainen päi-vystysvelvollisuus, jopa kolmivuorotyö. Tämä tulee tavaltaan jälkikäteen tietyille ammattiryhmälle, tietyille ihmisille sen jälkeen, kun he ovat oman ammatinvalintansa suorittaneet. Tilanne on tässä suhteessa aika erilainen, kun vertaamme kaupan työntekijöitä ja vaikkapa sairaanhoitajia.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edelliselle puhujalle huomauttaisin, että emme me sillä perusteella voi uudistuksia estää, että se merkitsisi joidenkin ihmisten panemista sellaisen tilanteen eteen, jota he eivät ole uraa valitessaan voineet käsittää. Sitä varten meillä on sopimusvapaus. Ei kenenkään tarvitse tehdä töitä sunnuntaina. Kyllä tällaiset puutteet pystytään aivan hyvin estämään. Mutta ed. Seivästön puheeseen sisältyikin se olennainen asia, ura. Toisin sanoen, kun ja jos me vapautamme kaupan aukioloajan, niin silloinhan jokainen, joka menee kauppaan töihin, tietää, että tällainen on edessä. Niinhän jokainen tietää, että kun valitsee sairaanhoitajan ammatin, täytyy tehdä työtä silloinkin, kun muut ovat vapaita, tehdä jopa jouluaattona töitä. Samaten jokainen poliisi tietää, että joutuu sunnuntaina partioimaan

maanteillä. Miksi tämän yhden alan täytyisi olla erikoisasemassa? En minä ymmärrä tällaista.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Ukkolalle vielä vastaisin, kun hän puhuu valinnan mahdollisuudesta. Arvoisa ed. Ukkola! Laissa ei lue, minä en ainakaan nähnyt lakiesityksessä sellaista vapaaehtoisuuspykälää. (Ed. Ukkola: Sitä koskevat työehtosopimukset!) Kauppiaalla on vapaaehtoisuuspykälä siinä, pitääkö hän kauppaa auki vai ei, mutta kaupan työntekijällä ei ole sitä valinnan mahdollisuutta.

Omassa vastalauseessani, työasiainvaliokunnan vastalauseessa korostin tätä, että työntekijöilläkin pitäisi olla oikeus vapaaehtoisesti valita, meneekö hän töihin sunnuntaina vai ei. Mutta me tiedämme aivan hyvin, jos me haluamme olla rehellisiä, mikä on työelämän valinnan vapaus tänä päivänä. Se on se, kun sinulle sanotaan, että sinä tulet töihin ja piste taikka sitä työpaikkaa ei ole. Työelämässä ei tällainen demokraattinen valinnanvapaus tänä päivänä toimi.

Mitä tulee siihen, mitä ed. Ukkola äsken totesi, että kun valitsee työn, niin mennessään tietää, ehkä vastaisuudessa liikealan ihmiset, jos laki muuttuu, tietävätkin, mutta tätä lakia on nyt tarkoitettu sovellettavaksi, ed. Ukkola, myös niihin, jotka ovat kaupassa jo toissa.

Ed. S e i v ä s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rimmi jo totesi pitkälti sen, mikä tuli mieleeni, että yksittäisellä työntekijällä ei ole paljon mahdollisuuksia sanoa, että en tule sunnuntaina töihin, minun perhetilanteeni on sellainen, en saa lastenhoitoa järjestymään tai jotain vastaavaa. Se vapaus viedään äärimmilleen, silloin pitää olla myös vapaus toisinpäin eli työntekijällä vapaus sanoa, että sinä ja sinä päivänä minä en tule töihin.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me keskustelimme liikkeiden työaikalaisista, emme työehtosopimuslaista. Ne ovat kaksi eri asiaa. Työehtosopimuslaki kyllä selkeästi sanoo, että työntekijä ja työnantaja sopivat työehdoistaan keskenään tiettyjen työehtosopimusten määräysten ja tiettyjen työelämän lakien mukaan. Ei se tähän asiaan kuulu. Se on aivan erillinen asia, joka joudutaan käsittelemään aivan muussa yhteydessä, jos ylipäätään täytyy käsitellä. En tiedä, minkälaisia ovat liikealan työpaikat, mutta kyllä nyt yleensä ihmiset, työntekijät ja työnantajat, pystyvät keskustelemaan keskenään ja aikaansaamaan joustavuutta

puolin ja toisin. Voi olla, että joustavuus on asiat ajanut työpaikoilla tällä hetkellä niin pahasti jumiin, että enää ei jousteta. Voi kysyä, kenen syy se on. Onko se pelkästään työnantajan, onko se pelkästään työntekijän vai onko se molempien syy?

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän liittyen täytyy muistaa, että tämä lakiesitys on sovittu yhdessä työntekijä- ja työnantajajärjestöjen kanssa, joten supistuksilla, mitä tähän on tullut valiokuntakäsittelyn aikana, on rajoitettu tai vähennetty työntekijöiden sunnuntaisia työssäoloaikoja. Muistutan vain, että monessa muussakin työssä ihmiset joutuvat hyvin lyhyellä varoitusajalla muuttamaan ohjelmaansa ja perhe joutuu siihen sopeutumaan. Puhun 20 vuoden kokemuksella. Jouluaatto ei ole ainoa, vaan myös jouluyö, juhannus, kaikki ovat täystyöllisiä ja vielä seuraava päivä työtä, eikä siitä ole nuristua eikä ole vedottu mihinkään lakiin, ettei voida panna töihin. Näin ollen minusta, kun meillä kuitenkin maaseudulla hyvin monet kauppaliikkeet ovat auki tai ovat kiertäneet tätä lakia avaamalla kioskin, jota kautta myydään kaikkea sitä tavaraa, mitä kaupassa on, niin tämä kaksinaismoraali olisi minusta nyt aihetta lopettaa ja antaa lupa myös kauppaliikkeiden vapaammin toimia Suomessa, kun nyt kerran on päästy sopimukseen työntekijäjärjestöjen kanssa.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harjalle kiitoksia siitä, että hän tuo niin selkeästi esiin sen, että tämä on sovittu työntekijäjärjestöjen kanssa. Kun luki niitä lobbauspapereita, mitä jokaiselle kansanedustajalle tuli Liikealan ammattiliitosta, ei siellä tällaisesta suinkaan puhuttu, vaan käskettiin äänestää tämä laki nurin, koska emme tämmöistä halua. Minkälaista peliä tämä on? Minä vain kysyn, miksi eduskunnan ja hallituksen ylipäätään tämmöisissä asioissa pitää suostua. Eikö eduskunta ole se, joka tekee lait? Kyllä näin on.

Ed. V. L a u k k a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä asia ei näennäisesti ole kovin suuri, mutta minusta se antaa perustellun oikeutuksen puhua myös hieman laajemmin tästä kysymyksestä, mikä liittyy tähän lainsäädäntöön. Nimitäin tässä me näemme ikään kuin sen jännitteen, mikä esiintyy yhteiskunnassa, kun puhumme arvojen muutoksesta ja toisaalta siitä lainsäädännöstä, joka kerran on suunniteltu ja joka on

tarkoitettu olemaan pitkään voimassa, ja sitten siitä ikään kuin näännytävästä kamppailusta, jossa jotkin tahot yrittävät estää jotakin kehitystä, jonka ne kokevat kielteisenä, ja sitten toisaalta siitä, kuinka massiivisella voimalla tämä kielteisenä nähty kehitys kuitenkin etenee.

Tässä laissahan on todella mielenkiintoista se, että kristillinen liitto hallituspuolueena ilmeisesti yksimielisesti vastustaa lakia kokonaisuudessaan, ja ymmärrämme, että se johtuu tietenkin uskonnollis-moraalisista näkökulmista. Kun kerran yksi käskyistä sanoo, että lepöpäivä on pyhitettävä, miten voi olla oikeutettua, että kaupat olisivat sunnuntaisin auki?

Ensinnäkin me joudumme tietysti ymmärtämään, että sitä ennenkin on tapahtunut jo radikaalia kielteistä kehitystä, kun palautamme mieleen, mitkä kaikki asiat ovat sunnuntaisin auki.

Toinen asia, mikä meidän tulisi nähdä tämän lain kohdalla, on se, että tietenkin, jos me katsomme historiaa hieman pidemmälle taaksepäin, ymmärrämme, kuinka monet, lukemattoman monet asiat ovat olleet aikanaan kiellettyjä rangaistuksen uhalla ja kuinka nämä kiellot ovat väistämättä murentuneet. Toki aikanaan oli jo rikos juoda kahvia. Toki aikanaan oli jo rangaistuksen koventamisperuste, että oli sellaista röyhkeyttä, että rikos tehtiin sapattina eli sunnuntaina. Se oli toki meidän rikoslakimme yksiselitteinen määräys, että jos rikos tehdään sunnuntaina, niin rangaistus on olennaisesti ankarampi.

Yhtä lailla voimme sanoa, että vielä 40-luvulla toki oli rikos, jos henkilö syyllistyi uskotomuuteen. Tämä on siis toisaalta kehitys, että on ollut kieltoja, joita olisi haluttu pitää voimassa, mutta ne kiellot murenevät kerta kerralta. Ehkä viimeisenä tulee mieleen, että ei ole niin kovin kauan siitä, kun eläimeen sekaantuminen dekriminialisoiitiin. Tiedämme, että nykyinen uusi ehdotus liittyen seksuaalirikoksiin on se, että täysi-ikäisten välillä tehty sukurutsa ei olisi enää rikos.

Olemme siis yhteiskunnassa, jossa tapahtuu tällaista kielteistä kehitystä. On oikeastaan sydäntä särkevän liikuttavaa, että nyt näin häviävän pienessä asiassa kaikki tällaiset siveelliset voimat organisoidaan sen taakse, etteivät vain kaupat olisi sunnuntaisin auki. Tietenkin tämä vastustus huipentuu siihen, että hyvä on, jos me nyt menetämme pahalle pikkusormen ja kaupat ovat sunnuntaisin auki, niin pidetään nyt ainakin siitä huoli, etteivät ne ole vielä kello 10:stä asti auki, vaan ensimmäisen eriävän mielipiteen mu-

kaan ne saisivat olla vasta kello 12 auki. Perusteluna ovat nämä: Kaupankäynti pyhänä perinteisenä jumalanpalvelusaikana olisi suuri muutos suomalaisessa kulttuurissa, jossa kristillisiä arvoja on kunnioitettu. Nyt vanhat perinteet saisivat väistyä kaupallisuuden tieltä.

Tässä on siis epäilemättä tällaista suurta moraalien ja siveellisuuden vartijaa, joka on huolissaan siitä, että ne kristilliset arvot, joita on kunnioitettu, alkaisivat nyt vähitellen, ehkä aavistuksenomaisesti romuttua, mikäli tämä lainsäädäntö voisi toteutua siten kuin valiokunta esittää eli jo kello 10:stä lähtien kaupat olisivat auki.

Arvoisa puhemies! Minun täytyy rehellisesti sanoa, että minä koen tällaisen vastustamisen jumalattomana hurskasteluna aivan sananmukaisesti. Minusta on mieletöntä, että erityisesti kristilliset tahot suhtautuvat tällä tavalla siihen heidän mielestään yhteiskunnallisesti kielteiseen kehitykseen, mikä yhteiskunnassa tapahtuu. Tämä on sanoma, jonka haluaisin nimenomaan tämän lainsäädännön kohdalla tiivistää: Meidän tulisi nähdä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu väijäämättömällä tavalla. On itsestäänselvää, että on järjetöntä yrittää lakien avulla estää sitä, että kaupat ovat sunnuntaisin auki. Kun ajattelemme rikoslakia, joka on eettinen minimi ja joka vain edellyttää sen, mikä on pakko eräässä mielessä edellyttää, miksi sitten tämän saman rikoslain puitteissa edellytetään sellaista asiaa, että kaupat eivät olisi sunnuntaisin auki, kun samanaikaisesti huoltamot, kioskit, elokuvateatterit ja ravintolat jne. ovat sunnuntaisin auki?

Tämä on minusta sellaista järkyttävää farisealaisuutta, joka vieraannuttaa varmasti ihmiset hyvin kauaksi kristillisyydestä, koska tämä nähdään jonain tämmöisenä äärettömän keinotekoisena, äärettömän hurskastelevana asiana. Ei näin voida, arvoisa puhemies, minusta yhteiskunnallisia arvoja vaalia. Tässähän nyt käydään nämä keskustelut juuri arvojen parissa ja mietitään, miten voitaisiin vaalia arvoja, ja nähdään tämä laki kielteisenä kehityksenä.

Olen aivan vakuuttunut siitä, että ei apostoli Paavalikaan aikansa yhteiskunnassa koskaan yrittänyt muuttaa sitä yhteiskuntaa, joka oli varmasti myös hyvin syvälle mädäntynyt. Ei hän ollut mikään yhteiskunnan parantaja, vaan hän voitti yksittäisiä sieluja Kristukselle. Kun joku sielu pelastui ja muutti elämäntapansa ja alkoi rakastaa lähimmäistään niin kuin itseään, sen myötä toki tämä yhteiskunta parani. Mutta ei

Paavali koskaan yrittänyt lainsäädännön avulla sitoa ihmisten pahuutta ja näitä pahoja tekoja, vaan hän yritti, että ihmiset itse tekisivät parannuksen ja saisivat voimaa hyvän tekemiseen. Tämä on myös tämän päivän kristittyjen tehtävä, koska Jumalan sana ei ole tietenkään muuttunut. Siksi on säälittävää, että todellakin yritetään tällaisessa tilanteessa estää tällaista kehitystä, joka perustuu siis siihen, että ihmiset ovat jo siinä mielessä pilalla, jos kerran jotain tällaista halutaan, heidän moraalisten arvojensa täytyy olla vialla.

Lopuksi haluaisin todeta, että minusta täällä pitäisi enemmän keskustella siitä peruskysymyksestä, onko moraalisesti ylipäättänsä kielteistä vai myönteistä, että kaupat ovat sunnuntaisin auki. Itse tietenkin pidän sitä hyvin kielteisenä kehityksenä aivan siitä riippumatta, puhumme kioskista vai huoltoasemasta vai kaupasta. Totta kai tällainen materialismi, joka pursuaa aivan loputtomalla tavalla kaikista mahdollisista paikoista, on tässä yhteiskunnassa kielteistä eikä meidän kenenkään tulisi suosia sitä millään tavalla. Kykyjemme mukaan tälle materialismille pitäisi kääntää selkänsä niin pitkälle kuin itse kukin kykenee. Mutta tästä kielteisestä seikasta tulee todella jyrkästi erottaa se asia, että täällä nyt yritetään käyttää valtaa niiden ihmisten yli, jotka eivät asennoidu samalla tavalla tähän kysymykseen, vaan ilomieliin lähtevät vaikkapa ed. A. Ojalan mainitsemalla tavalla tavaratalosta toiseen saalistamaan tarjouksia keskellä kaunista sunnuntaipäivää.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä en ole koskaan ymmärtänyt, mistä tässä asiassa on kysymys. Minuunkin on otettu yhteyttä kirjeitse, kortitse sekä puhelimitse asiassa. Yritän olla paikalla sikäli kuin mahdollista ja yritin sameisiin aivoihini saada jonkinlaista käsityksen kipinää, mutta huomaa olevani asiassa toivoton.

Minä en nimittäin ymmärrä tämän lain vastustamista. Minä pidän erittäin tärkeänä esimerkiksi sellaista perustetta, minkä ed. Ukkola ainakin jossain määrin toi esille. On tärkeätä, että joskus sunnuntaisin ihmiset, jotka ovat arkisin töissä, illalla ovat väsyneitä, eivät pääse kello 20:een saakka jatkuvaan kauppabuumiin mukaan, voivat vapaapäivänään käydä ostoksilla vapaasti, rauhassa tarkastelemassa, mitä on myytävänä, ja pyrkiä sitten tarpeitaan siellä tyydyttämään.

Mitä tulee siihen, onko tämä hyvä vai huono

asia, markkinatalous ja kannattavuuskysymykset ratkaisevat. Jos tämä on hyvä, se kehittyy ja jatkuu. Jos se ei ole markkinataloudellisesti hyvä, se kuolee siihen ja sillä siisti. Kauppiaat eivät pidä paikkoja auki, jos kauppa ei käy, ja silloin jäävät taas kerran vain kirpputorit sunnuntaikauppapaikoiksi.

Toisin sanoen minä olen myönteinen tälle henkilökohtaisesti vähäisellä olemuksellani. Toki olisin katsonut, että siitä, että kaupat olisivat avautuneet sunnuntaina vasta kello 12, olisi pitänyt keskustassa pitää tiukemmin kiinni niiden, jotka ovat tätä asiaa lausunnossa vieneet eteenpäin. Jossain määrin pitää aina joitakin arvoja säilyttää, eikä ole kansakunnan häpeä, jos sitä olisi pari tuntia siirretty. Kirkonmenot olisi oltu kotona ja sitten lähdetty rahan tuhlaukseen, se olisi ehkä parempi asia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Hallituksen esitys n:o 46 laiksi puolustusvoimista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin puolustusvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Pyydän tämän asian pöydälle ensi perjantaina pidettävään istuntoon.

P u h e m i e s : Kun asiaa ei ole yksimielisesti voitu lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Laine ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Laineen ehdotus hyväksytään ja asia pantaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

11) Hallituksen esitys n:o 50 laiksi jäkälän maastaviennistä annetun lain kumoamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Hallitus esittää suuressa viisaudessaan jäkälän maastaviennistä annetun lain kumoamista. Tämä ei ole niitä suurimpia asioita, mutta tämä on ällistytävässä määrin oireellinen esitys.

Meillähän on Oulun tienoilla erikoisesti ollut koristejäkälien keräystä mm. Hailuodon saarelta, ja se on ollut hyvin suurta taidetta ja tiedettä. Nimittäin koristejäkälälle asetetaan erittäin korkeat laatuvaatimukset, ja jäkälän viejien yhdistys on pitänyt erittäin tärkeänä, että on ollut laatu-kontrolli. Jäkälän vientiä ei ole tavallaan sallittu kaikille sen takia, että jos joku pikavoittoja kaipaava olisi tullut markkinoille, hän olisi saattanut Saksan alueella ja muualla vientimarkkinat pilata.

Nyt sitten Eta-kulttuuri on tuonut tähän uuden ongelman, eli tämän laatuinen viennin kontrollointi ei ole Eta-käytännön mukaista, ja niinpä lakia ehdotetaan kumottavaksi. Siis järjestelmä tuo tämän tuloksen. Tämä sinänsä on ymmärrettävää.

Arvoisa puhemies! Ongelma on siinä, millä tavalla tempu aiotaan tehdä. Jos sama esitys olisi esimerkiksi Japanissa, Japani olisi jossakin tällaisessa talousyhteisössä mukana ja Japani joutuisi siinä yhteydessä samanlaiseen lainkumoamisvaiheeseen, on aivan varmaa, että lainvalmisteluviranomaiset menettelisivät niin, että ne kehittäisivät välittömästi jonkin tuotesertifikaattimenettelyn, jolla annetaan joku jäkälämerkki tälle tuotteelle, että se on korkealaatuinen tuote.

Tämä on oikein tyypillistä suomalaista virkamieskäytäntöä, että mielikuvitus ei riitä mihinkään. Se on tuosta poikki ja tuohon jengat ja sillä sipuli. (Ed. Paloheimo: Ja vanhaan tapaan!) — Ja vanhaan tapaan menee kaikki. — Mitään järkevää luovuutta, mitään järkevää toimintaa suomalaisen elinkeinoelämän hyväksi tältä porukalta ei irtoa. Tämä arviointi sopii erittäin hyvin maa- ja metsätalousministeriön virkamieskunnalle. Se on valitettava totuus. Tässä on oikein

mainio, valaiseva osoitus siitä, kuinka kykenemätöntä tehtäväänsä tämä virkamieskunta on. Minä olen erittäin pahoillani, että asian laita juuri tällä tavalla on.

Tässähän jäkälän viejien yhdistys on todella, niin kuin hallituksen esityksen perusteluista käy ilmi, aivan oikealla tavalla kuvannut syntyneen tilanteen, kiinnittänyt oikeisiin asioihin huomiota, tietysti odottaakseen, että saa myönteisen vastauksen ja että toimittaisiin sitten jonkinlaisen joutsenmerkin puitteissa tämän asian tiimoilta niin, että suomalaista laatutuotetta voitaisiin ulkomaille edelleen viedä, että puoskarit eivät pilaisi meidän mainettamme ja markkinoitamme.

Arvoisa puhemies! Jos ei tälle laille muuta voi tehdä kuin kumota, niin ainakin edellyttämispönnellä valiokunnassa tulee puuttua tähän asiaan, ja jos luovuutta ei ole syntynyt näihin virkamiehiin, niin eduskunta synnyttää luovuutta näissä tyypeissä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys n:o 51 laiksi eläintautilain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys n:o 52 laiksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! En aio kovin pitkään puhua, mutta joitakin keskeisiä näkökohtia tästä hallituksen esityksestä.

Tässähän ollaan jälleen rusikoimassa joukko-liikennettä, ja tämä on systemaattinen jatko sille, mitä jo aikaisemmin on tullut tehdyksi.

Ensiksi haja-asutusalueiden joukko-liikenteen saamaa tukea vähennettiin.

Seuraavassa vaiheessa arvonlisäverotukseen siirryttäessä asetettiin joukko-liikenteelle arvon-

lisävero, joka puree 1.6. tänä vuonna ja johtaa automaattisesti lipun hintojen kohoamiseen.

Kun katsotaan EU-jäsenyysneuvottelutulos, sinne on ututettu oma kohtansa, että seuraava kovenus tapahtuu verotuksen puolella 1.1.1995, eli sama linja jatkuu. Nyt tähän oheista-pahtumana esitetään, että kun tähän saakka joukkoliikenteen harjoittajilla on ollut tietynlainen velvollisuus pitää yllä myös vähemmän kannattavia bussilinjoja, niin tämä velvoite poistuisi, ja se jollakin tavalla yritettäisiin kompensoida sillä, että kunnat voisivat tehdä jonkinlaisen liikennesopimuksen liikennöitsijöiden kanssa niin, että jossain määrin vuoroja vielä haja-asutusalueillakin olisi. Toisin sanoen vastuu siirretään kunnille, kuntalaisille, kuntien veronmaksajille, ja liikennöitsijajoukosta tehdään eräänlainen ruusinpullahomman toteuttaja.

Kun yhteiskunnallinen näkemykseni on sen suuntainen, kuin sen yleisesti on havaittu olevan, niin tämän laatuinen kehitys ei sitten millään satu pirtaan. Toisin sanoen jossakin on tämä kehitys pantava poikki. Henkilökohtaisesti mitä jyrkimmin vastustan tämän laatuinen trendin jatkumista ja toivon, että hallitus tulee pikaisesti järkiinsä eduskuntakäsittelyn aikana.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Peltari.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa herra puhemies! Tämä on tietenkin ongelma, johon ed. Pulliainen viittasi. Ongelma tällä hetkellä on, että pakotetaan yrittäjiä hoitamaan liikennettä, joka on kannattamatonta, eikä makseta siitä mitään. Se tietää sitä, että yritykset joutuvat vaikeuksiin ja menevät jopa konkurssiin. Sekin on tapa lopettaa joukkoliikennettä. Näin on tapahtunut aivan liian monta kertaa. Koko joukkoliikennesektori on suurissa vaikeuksissa.

Minulla on sellainen käsitys, että joukkoliikennettä voidaan tukea järkevämmiin ja tehokkaammiin, kun tiedetään, mitkä vuorot ovat kannattavia, ne hoidetaan ja muista sitten maksetaan. On syytä muistaa, ettei ole ilmaisia lounaita eikä ilmaista joukkoliikennettä. Joku maksaa aina. Näin ollen on vain kysymys siitä, miten asia hoidetaan.

Katson, että on parempi, että yhteiskunta käyttää varoja ja hoitaa kannattamatonta liikennettä, jolla on yhteiskunnallista merkitystä. Näin tehdään monessa kunnassa ja monella paikka-

kunnalla jo nyt. Käsitykseni on, että valtion tukea joukkoliikenteelle ei tule vähentää, vaan päinvastoin, kun ajat paranevat, voidaan sitä jonkin verran korottaa.

Toinen tärkeä asia on arvonlisävero, jonka veroprosentti joukkoliikenteen osalta minusta voisi olla 6. Siihen pitää pyrkiä siinä tahdissa, kun päästään poliittiseen yhteisymmärrykseen. Minusta on mahdollista jo nyt näin tehdä.

Nämä asiat ovat tärkeitä, mutta koko laki tähtää siihen, että vähennetään byrokratiaa, vähennetään valvontaa ja saadaan näin tehokkaampaa toimintaa halvempaan hintaan aikaan, mistä kuluttajat viime kädessä hyötyvät. Se on tavoite ja myös niin, että ministeriö delegoi vastuun. Olemme kyllä viisaita liikenneministeriössä, mutta kun muuallakin löytyy viisautta, niin sitä pitää käyttää. Kun puhutaan alueellisesta ja paikallisesta liikenteestä, niin läänitasolla ja kunnallistasolla on eniten asiantuntemusta. Näin olen katson hyväksi, että vastuu delegoidaan, ja se on tämän lain tärkein muutos.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun nyt on ministeri Norrbackille asiaan liittyen mahdollisuus sanoa, niin haja-asutusalueiden liikenne tapetaan monilla eri muodoilla. Yksi nykyisin on sellainen, että postilinjat, jotka eivät huolehdi lainkaan haja-asutusalueiden linjaliikenteestä eivätkä juuri mistään muustakaan liikenteestä, ovat alkaneet levittää tilausajokantaansa laajasti sillä alueella, joka on tähän saakka pitänyt hengissä sellaiset linja-autoliikkeet, jotka tietyllä tavalla hyväntahtoisuuttaan ja tilausajoista tapahtuvaan tulokertymään nojautuen hoitavat myös kannattamattomia linjoja.

Tiedätkö te, miten Posti on alkanut lisätä keltaisten autojen liikennettä tilausliikenteessä täysin polkuhinnoilla ja siten, aivan kuten Pohjolan Liikenteestäkin väitetään, että tätä polkumyyntiä kompensoidaan Postin muilla tuloilla. Tätä eivät linja-autoliikennöitsijät hyväksy. Postin hävytön ja häikäilemätön kilpailu ennen pitkää tappaa haja-asutusalueiden vähäisetkin vuorot, jotka lähtevät aamulla ja tulevat illalla.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Minä olen olettanut, että ed. Aittoniemellä on läheisemmät suhteet Postin johtoon kuin minulla on (Ed. Suhonen: Oli!) — tai oli ainakin. Mutta siitä olen samaa mieltä, että selaista kilpailua, joka pohjautuu ristisubventioon, jota ei ole syytä hyväksyä, pitää tietenkin välttää.

Tätä asiaa selvitetään parasta aikaa hyvin tarkoin. On tietenkin mielenkiintoista, että Pohjojan Liikenne ja Posti, jotka ovat valtion omistamia yrityksiä, kilpailevat keskenään. Tämä ei välttämättä ole viisasta. Näin ollen on varmasti syytä rationalisoida ja yhdistää toimintoja vähän toisella tavalla kuin tähän saakka. Tämä on aika hidas prosessi. Me tiedämme, miten vaikeata on ollut saada muutoksia aikaan. Keskustellaan edelleen Posti-Telen yhtiöittämisestä, joka sinänsä oli viisas ratkaisu. Mutta muutosprosessi jatkuu ja sitä on pakko jatkaa, mutta ei se helpoa ole. Vastustajia löytyy tästäkin salista ja yllättävissäkin kysymyksissä. Vaikka ne olisivatkin järkeviä, niin jostakin syystä pitäisi siitä huolimatta vastustaa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! On erittäin hyvä, että ministeri Norrback tuli käymään keskustelua. Tässä on aika isoista asioista kysymys.

Kiinnittäisin huomiota siihen, että vanhassa järjestelmässä, joka nyt hylätään, on, kuten minä käyttäisin sanaa, vähemmän kannattavia vuoroja. Liikennelupapolitiikalla esimerkiksi Oulun läänissä on saatu aikaiseksi, ettei yhtiöitä niinkään ole mennyt nurin, siis konkurssiin, mutta on pystytty kunnallisella tasolla, kun perusrakenne on ollut kuitenkin toimiva, pitämään huoli siitä, että kunnan edun mukaista on ollut, että yritykset pysyvät pystyssä, siis vanhalla järjestelmällä. Nyt aukaistaan koko kenttä aivan toiselle tasolle.

Minä tiedän tästä toisen esimerkin. Se on oululainen monopoliliikennöitsijä, joka on päässyt syntymään. On aika kurja olla puhelimen ääressä paikallisena kunnallispoliitikkona, kun tulee jatkuvasti ilmiäntoja, että kunta subventoi liikaa, kun ei ole kilpailevaa yritystä ollenkaan, kun on päässyt monopoliasemaan.

Minä pidän nykyistä järjestelmää kokonaisuutena parempana kuin sitä, että mennään tähän uuteen järjestelmään, josta minä pahoin pelkään, että kunnat tulevat varsinaisen kuppauksen kohteeksi ja kuitenkin liikennepalvelut heikenevät.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Nykyinen järjestelmä on johtanut aivan siihen, mistä ed. Pulliainen puhui, eli monopolitilanteeseen, jossa kunta maksaa. Uusi laki antaa kunnalle mahdollisuuden kilpailuttaa yrittäjiä ja antaa sitten tukea, jos sitä tarvitaan. Se on selvästi joustavampi ja kuluttajan kannalta näh-

däkseni selvästi parempi siinä mielessä. Mutta ei tämä nyt välttämättä ole myöskään ilmainen. Joka tapauksessa joudutaan maksamaan, mutta näin joudutaan aina, kun puhutaan kannattamattomasta joukkoliikenteestä. Tällä tavalla voidaan kuitenkin käyttää kilpailutilanteita hyväksi ja näin ollen saada hintoja alas ja toivon mukaan ainakin joissakin tapauksissa vähentää tuen tarvetta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

14) Ed. Paloheimon ym. lakialoite n:o 24 laiksi tuloverolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Laki, jota ehdotan, koskee ns. pimeitä töitä, sitä, että luonnollinen henkilö saisi toisella luonnollisella henkilöllä satunnaisesti teettää palveluja maksamatta siitä veroa, ilmoittamatta siitä kenellekään aina 2 000 markkaan kuukaudessa. Tämä on kysymys, josta keskusteltiin lyhyesti silloin, kun vihreät esittivät välikysymyksensä täällä salissa jokin aika sitten, ja lehdistössä jonkin verran sen jälkeen.

Tässä yhteydessä on noussut esiin useita periaatteellisia kysymyksiä, joita haluan kutakin lyhyesti käsitellä.

Ensimmäinen kysymys liittyy lakiin, lainkuullaisuuteen, lain noudattamiseen ja oikeuteen tai moraaliin. Näyttää siltä, että jotkut kansalaiset ja ehkä jotkut kansanedustajatkaan eivät ymmärrä, mikä ero on lailla ja oikeudella. Sanottakoon se nyt sitten selvästi. Laki on aina oikeuden likimääräistys. Oikeus on aina jotakin absoluuttista, laki aina jotakin vaillinaista, ihmisten tekemää, ainoastaan jokin oikeuden karkea muunnelma. Jos nämä kaksi asiaa olisivat yhteneväisiä, niin eduskuntaa ei tarvittaisi lainkaan, sillä se, mitä eduskunta tekee, on muuttaa laittoimuksia laillisuuksiksi ja laillisuuksia laittoimuksiksi päivittäin. Se on tämän instituutin tehtävä. Siitä huolimatta, että näin päivittäin ta-

pahtuu, oikeus, moraali ja etiikka säilyvät päivästä toiseen saman kaltaisina. Toivottavasti tämä tuli nyt kaikille kuulijoille selväksi.

Sitten haluan puuttua erääseen toiseen asiaan, joka tässä yhteydessä on noussut esiin: valtion ja kansalaisen suhteeseen, missä määrin ylipäänsä valtiolla on oikeus puuttua kansalaisten tekemisiin ja kansalaisten keskinäisiin yhteydenottoihin, keskinäisiin sopimuksiin. Me kuulemme usein tässä salissa puheita kahdentyyppisistä yhteiskunnista, kahdentyyppisistä valtioista. Meillä on eräänlainen ihannekuva, jota kutsutaan hyvinvointivaltioksi. Sitten meillä on eräänlainen kauhukuva, jota kutsutaan poliisivaltioksi. Kysykäämme nyt, mikä on hyvinvointivaltion määritelmä ja mikä on taas poliisivaltion määritelmä. Olisiko mahdollista, että hyvinvointivaltio eräällä tavalla salaa ja piilevästi olisikin joissakin kohdin poliisivaltion kaltainen? Olen nimittäin sillä kannalla, että näin juuri on.

Poliisivaltioksi kutsutaan valtiota, jossa viranomaisen pystyy melko häikäilemättömästi ja harkinnanvaraisesti puuttumaan yksittäisen ihmisen, yksittäisen kansalaisen, tekemisiin yllättäen ja toimiaan erityisesti perustelematta. Tämä on juuri se valtion kauhukuva, poliisivaltio, jossa valtio viranomaisen, usein univormupukuisen henkilön muodossa puuttuu päivin tai öin kansalaisten tekemisiin.

Täällä salissa on puhuttu poliisivaltiosta jo siinä yhteydessä, kun on puhuttu esimerkiksi selvästi pahoista rikoksista epäiltyjen henkilöitten puhelujen kuuntelusta rikosten selvittämiseksi. Mutta tässä salissa ei puhuta poliisivaltiosta silloin, jos esimerkiksi ed. Kekkonen Kotkan satamassa tulee minun purjeveneelleni ja me yhdessä nostamme purjeveneeseen maston pystyyn ja minä en maksa ed. Kekkosen mitään palkkaa siitä vaan ainoastaan tarjoan illallisen ravintola Meriniemessä. Tämä on rikollista toimintaa, jos me yhdessä nostamme maston ja palkkioksi minä siitä ilmoittamatta tätä verottajalle, maksan ed. Kekkonen illallisen ravintola Meriniemessä. Tähän haluaisi valtio puuttua. Tähän haluaisi verottaja pistää näppinsä sekaan, ed. Kekkonen ja minun yksinkertaisesti inhimillisiin kanssakäymisiin. Eikö tämä ole poliisivaltion erityinen tunnuspiirre, tämä, että valtio verottajan muodossa haluaa pistää näppinsä nimenomaan kahden yksittäisen ihmisen, yksittäisen kansalaisen, keskinäisiin tekemisiin? (Ed. Laine: Se on verovaltio sel!) — Verovaltio on mitä lähimpänä poliisivaltiota, ed. Laine.

Haluan seuraavaksi puhua verotuksen peri-

aatteista vähän, kun ed. Laine otti verot puheeksi.

Veroilla on kahdenlainen tarkoitus. Niiden tarkoituksena on edistää yhteiskunnallista tarkoituksenmukaisuutta ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Oikeudenmukaisuuteen kuuluu välitön ja välillinen oikeudenmukaisuus.

Jos me ajattelemme suomalaista yhteiskuntaa, jossa työttömiä on puoli miljoonaa ja jossa ympäristö tuhoutuu, ja asetamme vastakkain kaksi eri veron muotoa, tuloveron ja ympäristöveron, ja pohdimme sitä, minkä tyyppiseen maailmaan ja minkä tyyppiseen yhteiskuntaan nämä kaksi verotuksen muotoa vaihteittain johtavat, niin jokainen ajatteleva yksilö tietysti päätyy siihen, että ympäristöverotus on huomattavasti tuloverotusta oikeudenmukaisempaa siitä syystä, että se johtaa oikeudenmukaisempaan maailmaan ja oikeudenmukaisempaan yhteiskuntaan. Ympäristöverotuksessa yhteiskunta suojelee tulevia sukupolvia nykyisen sukupolven riistolta. Tuloverotuksessa sen sijaan yhteiskunta puuttuu yksittäisten kansalaisten keskinäiseen luonnolliseen kanssakäymiseen. Erityisesti näin on silloin, jos luonnolliset henkilöt keskenään sopivat jotakin. Näin ollen sekä oikeudenmukaisuuden että tarkoituksenmukaisuuden kannalta tuloverotus on ehdottomasti jälkeenyäännyt, varsinkin nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa työttömyys on näin suurta ja ympäristö jatkuvasti tuhoutuu.

Seuraava kysymys, joka on periaatteellisenä noussut esiin tämän pienen asian kohdalla, on kysymys valtion varallisuudesta, julkisesta varallisuudesta ja kansallisvarallisuudesta. Kansallisvarallisuus lisääntyy silloin, jos esimerkiksi joku henkilö paikkaa jonkun toisen henkilön verkkoja, koska sen jälkeen, tämän toiminnan jälkeen, on olemassa enemmän tuotteita, jotka ovat käytökelpoisia, kuin ennen tätä toimenpidettä. Valtion varallisuus ei välttämättä siinä yhteydessä lisääntynyt laisinkaan mutta kansallisvarallisuus lisääntyy, ja sitä meidän pitäisi nimenomaan tarastella.

Sellaisten töiden yhteydessä, joita luonnolliset henkilöt tekevät toisilleen keskinäisen sopimuksen perusteella, kansallisvarallisuus lisääntyy ehdottomasti keskimäärin enemmän kuin ns. virallisten töiden piirissä, jossa samanaikaisesti kun tuotannon kautta varallisuus lisääntyy, erilaiset kontrollöörit, valvojat, ja kontrollöörien kontrollöörit, valvojen valvojat tekemättä mitään, lisäämättä tuotantoa laisinkaan, lisäämättä varallisuutta laisinkaan vetävät välistä omaan tas-

kuunsa rahaa näiden hyödyllistä työtä tekevien ihmisten toiminnasta. Esimerkiksi, jos ed. Aittoniemi olisi verottaja, hän haluaisi tulla nuuskiimaan ed. Kekkosen ja minun keskinäistä mastonnosto-operaatiota, laiturille kytättäilemään, voisiko siitä herua hänellekin joku pieni nokare riippumatta siitä, että hän ei tuollaiseen toimintaan pystyisi ollenkaan osallistumaan, ei haluaisi osallistua, olisi kyvytön ja laiska siihen, mutta kuitenkin siitä välistä hän haluaisi tulla vetämään oman pikku nokareensa. Tästä on kysymys. Virallisissa työsuorituksissa meillä on aina nimenomaan jossakin tällainen ed. Aittoniemen kaltainen valvoja, joka yrittää vetää välistä itse asiassa lisäämättä kansallisvarallisuutta laisinkaan. Tähän on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Haluan seuraavaksi puuttua maan henkiseen ilmapiiriin ja siihen, että meillä on erittäin paljon työttömiä, pitkäaikaistyöttömiä, jotka sorruttuaan siihen kerran nykyisen lainsäädännön vallitessa hyvin helposti jäävät vuosikausiksi tähän mustaan aukkoon, jossa heidän ammatitaitonsa rapistuu, heidän toimeliaisuutensa pikku hiljaa hiipuu. Sieltä veroviranomaisen välittämänä he pikku hiljaa joutuvat mielenterveyshoitajan tai vankilaviranomaisen huostaan. Tämä henkinen ilmapiiri paranee huomattavasti, mikäli nämä moititut pimeät työt sallitaan.

Jos toimittaisiin niin, kuten olen lakiehdotuksessa esittänyt, että 2 000 markkaan asti kuukaudessa satunnaisesti luonnollinen henkilö saisi teettää toisella luonnollisella henkilöllä palveluja näitä ilmoittamatta, niin tästä on syntynyt sellainen äläkkä, että joitakin verotuloja menetetään, että valtio menettää verotuloja. On syytä sanoa tässä yhteydessä, kuinka paljon valtio menettää verotuloja. Yhteensä rekisteröimättömien työntekijöiden veronmaksu on noin prosentin suuruusluokkaa kaikesta veronmaksusta. Luonnollisten henkilöiden veronmaksu on tästä noin neljännes. Jos otetaan satunnaiset työt, jotka jäävät alle 2 000 markan kuukaudessa, niin kysymys on suurin piirtein promillen suuruudesta veronmaksusta kaikkiin tuloveroihin verrattuna. Tämä on summa, joka saavuttaa vertailun vuoksi esimerkiksi jo maksetun pankkituen arvon laskelmieni mukaan noin vuonna 3013, noin tuhannen vuoden kuluttua. Näin ollen ei ole mistään erittäin merkittävästä asiasta kysymys.

Nykyinen lainsäädäntö, nykyinen käytäntö vieraannuttaa ihmiset kaikesta hyödyllisestä ja järkevästä toimeliaisuudesta. Ne ihmiset, jotka ovat tekemisissä työttömien kanssa, sanovat,

että kukaan järkevä ihminen ei nykyisin voi ottaa tämän lainsäädännön puitteissa esimerkiksi viikon työtä virallisesti siitä syystä, että hän joutuu maksamaan siitä, hän ei saa siitä mitään palkkaa, hän joutuu erittäin vaikeisiin olosuhteisiin. Näin ollen on lähes mahdottomuus, että ihmiset tekisivät lyhyitä satunnaisia töitä virallisesti. Valtio haluaa ajaa ihmiset omatoimisuuteen ja kuitenkin sitten rankaisee siitä.

Arvoisa puhemies! Minä haluan lopuksi puuttua siihen todelliseen syhyyn, minkä tähden virkamiehet aivan ilmeisesti vieroksuvat tätä ajatusta pimeistä töistä. Kysymys on vallankäytöstä. Niin kauan kuin valtiovalta, virkamiehet, poliitikot pystyvät verottamaan ja jakelemaan, niin kauan heillä on valtaa. Siinä vaiheessa kun ihmisille annetaan mahdollisuus omatoimisuuteen, keskinäiseen luonnolliseen kanssakäymiseen, terveeseen elämään, silloin he irrottautuvat vallankäyttäjän rautakouran puristuksesta. Siitä on kysymys. Siitä ei heitä haluta päästää irti. Valtaa halutaan käyttää ja ihmisiä hallita. Sen takia tätä ajatusta vieroksutaan.

Ed. Vuorensola merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Tämän poliisivaltioviitan takaa ja myös siellä Kotkan satamassa töröttävän maston takaa, jos nyt yleensä sitä pystyy siinä kunnossa saadaan, mitä talkoomiehet ehkä saattavat edellyttää, paljastuu todellisuus tässä asiassa. Hiljattain ed. Paloheimo tietyllä tavalla jäi häntä oven väliin täällä salissa varomattomasta lausahduksestaan pikku verovilpistä erään verknotuotajaekun kanssa, ja nyt hän tekemällä tämän lakiehdotuksen tahtoo vähentää tämän tahallisuutensa ulottuvuutta itse tekoon ilmaiseksi konkreettisen lakiesityksen myötä, että hän on ollut tuolloin sitä mieltä vilpittömästi, että hän teki oikein.

Herra puhemies! Ei tämä lakiesitys tule menemään läpi eikä se voi mennä läpi. Sellaisissa verottomissa töissä, jotka koskevat pientä, 100—200:aa markkaa, sen tyyppisissä töissä, joka maksetaan rahalla ja jossa tilitys- ja perintäkustannukset ovat valtion saamaan tuloon nähden kohtuuttomat, voi näin tapahtua. Minä uskon, että sitä tässä yhteiskunnassa katsotaan aika pitkälti läpi sormien. Mutta ei 2 001 markkaa kuukaudessa, silloin mennään jo mahdottomuuksiin. Eli minä alan entistä enemmän huolestua ed.

Paloheimon vilpittömyydestä näissä asioissa. Jos hän olisi lähtenyt tältä pohjalta, 150—200 markkaa joskus, se on verotonta, mutta ei tällaisia. Tässä on aivan selvä peittelytarkoitus ed. Paloheimolla aikaisemmin täällä salissa tekemänsä sellaisenaan hauskan lipsahduksen johdosta.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Päinvastoin kuin ed. Aittoniemi, minä en millään muotoa epäile ed. Paloheimon vilpittömyyttä tässä asiassa. Se hallinnollinen lisäarvo, jota ed. Paloheimo tarjoi esimerkiksi tämän maston nostamisen yhteyteen, siis että olisi olemassa joku, joka vahtisi — hän viittasi ed. Aittoniemeen siinä yhteydessä — ja näin ikään kuin syntyisi sellaista hallinnollista lisäarvoa, josta ed. Aittoniemi veisi omansa pois, se ajatus noin teoreettisena rakennelmana epäilemättä kulkee ihan loogisesti. Mutta, herra puhemies, kun tämä teoria ja logiikka siirretään käytäntöön ja se käytäntö siirretään numeroiksi, niin ed. Paloheimolta löytyy tämä maaginen 2 000 markkaa. En oikein ymmärrä, mistä se tulee, millä perusteilla. On se nyt sitten enemmän tai vähemmän kuin 2 000 markkaa, niin eikö sen valvominen edelleenkin edellytä hallinnollista viranomasta, sitä, joka noukkii tuosta hallinnollisesta lisäarvosta murun itselleen ja ellei nouki, niin sitten tälle noukkijalle tulee toinen kontrollööri, ja näin syntyy jälleen byrokratiaa vahtimaan sitä 2 000 markkaa, jonka ed. Paloheimo jollain kummallisella logiikalla saa tähän lakiesitykseensä sijoitetuksi?

Herra puhemies! Niin kauan kuin tämä ajatus kulki periaatteen tasolla, siihen saattoi yhtyä, mutta kun siirryttiin numeroihin, ajauduimme ojasta allikkoon.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimo puuttui hyvin mielenkiintoisella tavalla valtion ja kansalaisten suhteisiin ja siihen, mikä mahdollisuus tällä hetkellä yksilöillä on käyttää omaa valtaansa omaan itseensä, omaa aloitteellisuuttaan ja omavastuuisuuttaan. Ei juuri minikäänlaista mahdollisuutta. Valtiollahan on ne tehtävät, jotka yksilöt, henkilöt edustajiensa välityksellä ovat valtiolle luovuttaneet. Kun katsoo tätä lakitulvaa, lakien, asetusten, määräysten ja sääntelyn määrää, niin kyllähän kansanedustajat aikoinaan ovat luovuttaneet valtiolle sellaisen määrän tehtäviä, että yksilöllä ei ole enää Suomessa minkäänlaista valtaa omaan itseensä tai jos on, niin hyvin vähän. Edellinen suuri keskustelu, joka juuri käytiin liikeaikalain muuttamisesta, osoitti, miten hirvittävän tiukassa on tur-

hanpäiväisten ja tiukkojen sääntelylakien purkaminen tästä maasta nyt, kun sitä todella tarvittaisiin.

Ed. Paloheimon periaate on sinänsä ihan oikea. Kysymys on vain siitä, että minä haluaisin sellaisen järjestelmän tähän maahan, jota esimerkiksi vihreiden Osmo Soininvaara on esittänyt, kansalaistulon, joka poistaisi pienistä pimeistä töistä tulevan ongelman ja johon totta kai täytyisi liittyä hyvin raju veroremontti. Eihän se muuten toteudu.

Ed. P a l o h e i m o : Herra puhemies! Aloitan vastaukseni viimeisestä. Ed. Ukkolalle: Kimppakyyti on ääriesimerkki valtion puuttumisesta ihmisten asioihin. Jos ajetaan vuoronperään töihin jommankumman autolla, niin siitä pitäisi maksaa veroa.

Mitä tulee Soininvaaran perustulomalliin, niin epäilen, että ed. Ukkola on tutustunut siihen vähän huolimattomasti siitä syystä, että se ei nykyisiä ongelmia ratkaise.

Ed. Kekkoselle haluaisin sanoa, että 2 000 markkaa on kyllä hihasta vedetty summa niin kuin tunnon mukaan. Siihen ei ole päädytty minkään tieteellisen analyysin perusteella. On katsottu vain, että se olisi aika sopiva summa noin kouratuntumalta. Se johtaa muuten 500 000 työttömän kohdalla, jos jokainen tekee ns. pimeitä töitä 2 000 markalla kuukaudessa, miljardin markan kuukausittaiseen kansallisvarallisuuden lisäykseen eli 12 miljardin markan kansallisvarallisuuden lisäykseen vuosittain, joka olisi merkittävä summa ja merkittäväällä tavalla parantaisi suomalaisten mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Ed. Aittoniemelle, joka lähti karkuun täältä, sanoisin, että rikoksen tunnustaminen välikysymyskeskustelun yhteydessä ei ollut minun kohdaltani mikään lipsahdus vaan erittäin harkittu teko samoin kuin itse rikoskin. Minä puhun tässä yhteydessä kyllä rikoksesta lainausmerkeissä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon:

15) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13 (HE 27)

16) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 14 (MP 1)

17) Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 4 (HE 319/1993 vp)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, suullinen kyselytunti ensi torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 16.32.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen